

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Дипломна робота
з перекладу на тему:

**«Лексико - граматичні засоби перекладу українською мовою
французьких інструкцій до косметичних засобів»**

Студентки групи МПф 58-18
факультету романської філології
денна форма навчання
спеціальність **035 Філологія.**
спеціалізація **035.05 Романські мови
і літератури (переклад включно)**
Кравченко Ольги Сергіївни
Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
доцент Філоненко Н. Г.

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ– 2019

MINISTERE DE L'EDUCATION ET DES SCIENCES DE L'UKRAINE

UNIVERSITÉ LINGUISTIQUE NATIONALE DE KIEV
Département de philologie romane et grecque moderne et traduction

Travail de fin d'études
de la traduction sur le sujet:

**«Moyens lexicaux et grammaticaux de traduire des instructions
cosmétiques français en ukrainien»**

D'étudiante du groupe Мпф 58-18

Faculté de philologie romane

éducation à temps plein

spécialité **035 Філологія.**

spécialisation **035.05 Романські мови**

і літератури (переклад включно)

Kravchenko Olga Sergiivna

Conseiller scientifique:

Docteur en philologie,

Chargé de cours Filonenko N.G.

Permis de soutenance

"__" _____ *année*

Chef de département

_____ *Filonenko N.G.*

Échelle nationale _____

Score _____

Évaluation ECTS _____

ВСТУП

Мова франкомовних інструкцій є особливою галуззю функціонування термінології. Під впливом науково-технічного прогресу відбувається проникнення термінологічної лексики у функціонально-стильові різновиди сучасної французької мови, що стимулює необхідність вивчення нових мовних явищ, пов'язаних із виходом спеціалізованих одиниць за межі мови науки.

Використовуючи франкомовні інструкції, мовці відображають нові явища й тенденції в розвитку живих мовних процесів, які піддаються лінгвістичному аналізу. У мовознавстві питання використання термінології в мові відображене в різних дослідженнях, в яких висвітлюються різні аспекти цієї проблеми. Велике значення в галузі лінгвостилістики мають праці Г.О. Винокура [12], М.М. Кожині [22] та інших.

Актуальність цього дослідження зумовлена його спрямованістю на виявлення структурних, семантичних та функціональних особливостей термінів франкомовних інструкцій до косметичних засобів, а також на стратегії пошуку їхніх українських відповідників, що входить до кола питань термінознавства і є у постійному фокусі уваги сучасних перекладознавців. Крім того, актуальність дослідження визначається й вибором його матеріалу, адже саме французькі косметичні засоби відомі передовсім своєю якістю, тому сьогодні разом із зростаючим товарообігом між Францією і Україною в індустрії моди та краси постає потреба у побудові відповідних перекладацьких стратегій у пошуку українських еквівалентів для французьких термінів окресленої галузі. Вивчення франкомовних інструкцій сприяє виявленню семантичних ознак, які покладені в основу номінації нових явищ та їх рецепцію.

Об'єктом дослідження є лексичні одиниці франкомовних інструкцій.

Предметом розгляду є структурно-граматичні і лексико-семантичні особливості перекладу франкомовних інструкцій до косметичних засобів.

Отже, метою роботи є комплексне дослідження особливого шару стилістики французької мови – франкомовних інструкцій до косметичних засобів.

Поставлена мета передбачає необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити поняття «термін» і «терміносистема»;
- окреслити кількість слів, які можуть входити до складу одного терміна;
- 3) виявити семантичні особливості франкомовних інструкцій та словотвірні процеси в цій галузі знань;
- 4) розглянути питання частиномовної приналежності термінів, що вживаються у франкомовних інструкціях;
- 5) визначити частотність фігурування однокомпонентних і багатокомпонентних лексичних поєднань в франкомовних інструкціях;
- 5) виявити найбільш частотні способи перекладу франкомовних інструкцій до косметичних засобів.

Наукова новизна роботи полягає в розробці комплексної методики дослідження франкомовних інструкцій, адже розглядаються не тільки структурні особливості терміна, але і його внутрішня змістова структура. Новизна представленої роботи також визначається недостатньою кількістю досліджень, що розглядають франкомовну інструкцію до косметичного засобу на сучасному етапі її розвитку.

Теоретична значимість дослідження полягає у визначенні структурних і семантичних особливостей франкомовних інструкцій. Проведений аналіз дає можливість визначити формальну структуру терміна, його частиномовну приналежність. Дане дослідження дозволяє розширити уявлення про

функціонування аналізованих лексичних одиниць у сучасній французській мові.

Практична цінність роботи обумовлена тим, що матеріал роботи може бути використаний при розробці навчальних посібників в курсах стилістики та лексикології французької мови, в теорії і практиці перекладу, в лексикографічній практиці.

Методи дослідження. Метою і конкретними завданнями роботи зумовлено використання різних методів дослідження.

Як основний обрано метод лінгвістичного опису з його універсальними прийомами спостереження, семантизації, інтерпретації мовних фактів. У роботі використовуються також зіставний метод, елементи компонентного аналізу, метод кількісної характеристики. Використання сукупності зазначених методів сприяє комплексному дослідженню термінологічних одиниць.

Структура роботи відповідає меті та розв'язанню основних завдань дослідження. Відповідно до поставленої мети і завдань робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ФРАНКОМОВНА ІНСТРУКЦІЯ ДО КОСМЕТИЧНОГО ЗАСОБУ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

1.1. Переклад інструкцій як текстів особливого жанру офіційно-ділового стилю

При зростаючій кількості обміну інформацією між фахівцями, що говорять на різних мовах, особливу роль набуває термінографія як наука про теорію і практику створення спеціальних термінологічних словників, в тому числі двомовних і багатомовних. Це комплексна дисципліна, яка зуміла об'єднати в собі і термінознавство як науку про терміни, і лексикографію як мистецтво створення словників.

На даний момент термінографія, безперечно, є одним з найважливіших видів людської діяльності, в її завдання входить систематизація, впорядкування і уніфікація наукової термінології. Разом з тим, в сучасному суспільстві все більшого значення набуває подолання мовних бар'єрів, а успішність цього процесу також безпосередньо залежить від термінографії.

На сучасному етапі лексикографія і термінографія переживають новий етап свого розвитку. Оптимізація комп'ютерних технологій дозволила сформуватися такими напрямками прикладної лінгвістики як комп'ютерна та корпусна лінгвістика, що послужило приводом і ґрунтовною базою для інновацій в науці про словники. Провідні видавничі агенції, такі як Альянс, АСТ, ГРИФОН, РУССО, ЕКСМО, Longman, McMillan, Cambridge, Chambers, Oxford, Collins та ін., перевидали свої словники на корпусній основі і створили електронні версії багатьох видань. Електронний словник став одним з центральних дискусійних питань сучасної вітчизняної і зарубіжної лексикографії.

Особлива роль в сучасному світі високих технологій відведена термінологічним словникам, в яких фіксуються матеріалізовані компоненти наукового знання. Саме такі словники і довідники складають основу для робіт в області науково-технічної інформації. Оскільки важливою складовою науково-технічного прогресу є динамічний розвиток термінографії, то нагальним завданням сучасної лінгвістичної науки стала систематизація та семантизація термінологічної лексики [32, с. 27-28].

Трансформації є невід'ємною частиною перекладацької діяльності. Актуальним також є питання використання перекладацьких трансформацій в текстах різних функціональних стилів мови. При перекладі текстів різних функціональних стилів перевага надається різним типам трансформацій, а тому доречним є проведення дослідження, метою якого є виявлення тих трансформацій, що є найбільш часто вживаними та характерними для текстів науково-технічного стилю мови [18, с. 13].

Загальновідомим є той факт, що метою перекладу є досягнення адекватності. Тому основне завдання перекладача полягає в тому, щоб уміло вжити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав усю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу. Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями [14, с. 25]. Перекладацькі трансформації становлять особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у межах однієї мови.

Переклад є зіставленням двох мовних систем на всіх їх рівнях. Лінгвістичний рівень перекладу є найнижчим в ієрархії перекладацьких завдань, водночас він у край необхідний для повноцінної передачі змісту тексту оригіналу. Зрозуміло, що перекладачеві необхідно передати не лише суму смислів, закодованих у реченнях, але й інформацію, що стосується культури, традицій, смаків нації, що потребує виходу за суто мовну систему (вищий рівень перекладу) і називається позалінгвальною інформацією або фоновими знаннями [19, с. 4].

Натомість, як зазначає В.С. Виноградов, переклад починається із суто лінгвального рівня [5, с. 18]. У процесі перекладу часто стає неможливим використати буквальний словниковий відповідник і перекладач удається до перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або ж його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації.

Термінознавство сьогодні переглядає свої традиційні положення про сутність терміна, про специфіку наукових текстів і розробляє нові проблеми, серед яких чи не найголовнішими є питання про фахову мову – мову спеціального призначення (LSP), про структури знань, які стоять за терміном, про когнітивні наукові карти, про професійну комунікацію тощо [10].

Пошуки дефініції поняття «термін», яка б найбільш адекватно відобразила суть відповідного об'єкта, в науці тривають давно. Дослідники

зробили безліч спроб дати повне визначення поняттю «термін», але жодне з них не є універсальним, і більшість термінологів намагаються по-своєму його потрактувати, що, напевно, можна умотивувати різними підходами до означуваного явища. Це дає підстави для припущення про існування проблеми адекватності означення терміна як поняття і як категоріальної одиниці. Зокрема, І. Кочан зазначає про таку проблему, яка “до сьогодні ще не розв’язана, бо термін, як і інші мовні універсали, важко піддається дефініюванню” [44, с. 30]. У мовознавстві використовують значну кількість пояснень поняття «термін». Ці пояснення здебільшого подібні і відрізняються лише в деталях. У кожній із галузей науки конкретний термін має інше семантичне значення, яке може збігатися зі значенням у загальній мові або може й відрізнитися від нього. На зміну значення терміна впливають мовні та позамовні чинники. Є різні погляди щодо пояснення таких різних трактувань цього поняття. Кожна наука має своє визначення поняття «термін», тому є багато дефініцій терміна, навіть різних вимог до їхнього створення.

Автори одного з перших українських підручників із термінології зазначають, що «одні дослідники намагаються дати термінові логічне визначення, інші – описово розкривають його зміст, наголошуючи на основних ознаках, треті – виділяють термін шляхом притиставлення якійсь іншій одиниці, четверті – шукають суперечливі процедури виділення терміна, щоб дати чітке визначення» [9]. Дослідниця І. Кочан пояснює цей феномен так: «У термінологів немає однозначного визначення терміна, оскільки цей феномен є багатограним: одні дослідники намагаються дати терміну логічне визначення; другі – описово розкрити його зміст, визначивши його характерні ознаки; треті – виділити термін протиставленням (зіставленням) з будь-якою іншою мовною одиницею; четверті шукають несуперечливі докази виділення термінів, щоб прийти пізніше до чіткого визначення цього поняття; п’яті намагаються дати хоча б робоче визначення. Однак така кількість визначень терміна, на жаль, не

гарантує їхньої якості» [44, с. 30]. Водночас дефініція терміна, на думку Є. Регушевського, повинна бути короткою «у визначенні потрібно назвати лише функціональне призначення терміна, а ознаки і властивості не слід (та й не можливо) перерахувати у визначенні, бо воно тоді перестане бути визначенням у логічному розумінні цього слова» [13].

Учені А. Суперанська, Н. Подольська, Н. Васильєва вважають, що головна риса, яка відрізняє терміни від звичайних слів – це зв'язок з науковими концепціями. Ця екстралінгвістична характеристика впливає на мовний статус терміна, адже в терміні, як і в слові, є досліджувані факти і їхнє теоретичне осмислення. Проте термін підкоряється законам тієї мови, якою він створений і в якій він функціонує. Ці вчені стверджують, що представники різних наук вкладають своє власне розуміння в поняття терміна. Це пов'язано з тим, що кожна наука має особливі поняття й уявлення, та передає це по-своєму. За твердженням термінознавців, усі ці підходи характеризуються відсутністю строгості і єдиної основи для визначення терміна [11].

Наведені приклади дають підстави для припущення гіпотези про те, що єдине спільне визначення знайти важко; ці приклади ще раз підтверджують, що визначення терміна залежить від специфіки галузі певного наукового дослідження. Можливо, саме тому автори останньої праці і виводять лише робоче визначення терміна. «Термін – це спеціальне слово (словосполучення), прийняте в професійній діяльності і вживається в особливих умовах. Термін – це словесне визначення поняття, що входить в систему понять певної галузі професійних знань. Термін – це основний понятійний елемент мови для спеціальних цілей» [14]. Отже, вчені вважають, що оскільки термінологія будь-якої галузі знань є концептуальною за своїм підґрунтям, то системна і системно-типологічна лінгвістика, яку розуміють як певну лінгвістичну концепцію, яка синтезує прийоми і принципи різноманітних лінгвістичних підходів, може бути визнаною як найбільш

доцільна та перспективна у разі дослідження складних термінологічних процесів і взаємозв'язків термінів всередині системи [16].

Зокрема, Т. Стасюк, розглядаючи нові тенденції розвитку термінознавства, зокрема здобутки наукової групи Р. Теммерман, зазначає, що поруч із розвитком теорії терміна сьогодні розвивається новітня теорія фахової мови, що дає змогу вивчати сутність терміна в нових ракурсах : когнітивному, соціологічному, комунікативному та прагматичному [11].

В. Табанакова переконана, що понятійна природа наукового терміна проявляється в його пізнавальних функціях [18] і здатності наукового терміна відображати систему знань – передбачає обов'язкову системність у семантизації терміна, в тому числі й у визначенні терміна у словнику [13, с. 29].

Л. Фурсова, зазначаючи про специфіку мовної функції термінів та сферу їхнього поширення вважає, що основне в специфіці терміна – його спеціальне професійне уживання [14]. Сьогодні питання динаміки терміна й проблеми розуміння терміна у фаховій комунікації – актуальний напрям у вивченні теорії термінів, які розкривають раніше не аналізовані аспекти природи терміноодиниць, терміновживань і термінотворень. У зв'язку з цим актуальними стають розробки в галузі оперування великими масивами термінологічних даних: «розкладення фахової свідомості на одиниці розуміння спеціального знання, механізми терміноонтографії й терміноонтології, інженерія знань та галузевих онтологій тощо» [27, с. 45–46]

Головною одиницею термінології (найменшою її складовою частиною) є слово. Тому концепція слова-терміна займає в термінології найважливіше місце. В мові функціонують слова-терміни та слова-нетерміни, або загальноуживані, побутові слова. А.А. Реформатський відзначив: «Адже ж лінгвістично це ціла проблема – побутове слово та термін» [12].

У лінгвістиці існує напрямок, заснований на прямому протиставленні двох знакових одиниць: «термін-слово», «термін-слово загальної мови, загальноуживане слово». Саме цей напрямок не визнають ті дослідники, які

вважають функціональність особливістю терміна. Таким чином, можна виділити дві точки зору на внутрішню природу терміна: субстанціональну і функціональну. У відповідності зі субстанціональною точкою зору термін вважається особливим знаком, особливим видом слова чи словосполучення. З функціональної точки зору, термін являє собою особливу функцію лексичної одиниці. Тому основне питання специфіки терміна може бути сформульоване так: що таке термін – властивість лексичної одиниці (особливий вид слова) чи особлива функція лексичної одиниці? Різниця між терміном і загальноуживаним словом проявляється, перш за все, у плані змісту, визначається відмінностями наукового та побутового понять [Косов 1980: 17].

Досвід та деякі спеціальні дослідження свідчать про те, що синтагматика термінів однорідніша та бідніша, ніж синтагматика слів загального уживання – і разом з тим точніша та суворіша. Це пояснюється, очевидно, тим, що терміни є необхідними для обслуговування логічних запитів діючої думки, в той час як слова загального уживання відповідають на запити багатосторонньої роботи свідомості людини в цілому, включаючи такі її сторони, як емоції, воля, естетичні "переживання", відчуття навіть глухі, потреби «підсвідомості» [21, с. 5].

Терміни відрізняються від слів загальнонародної мови тим, що вони виражають та формують професійні поняття, зміст яких, відображений в їх дефініціях, визначається в системі понять відповідної сфери. Про термін можна говорити лише в тій мірі, в якій він парадигматично є членом системи термінів, а в мові виступає в спеціальному професійному контексті: тільки в цих умовах він може володіти властивостями однозначності та точності.

Оскільки слово являє собою нерозривну єдність форми (знака) та змісту, то термінологічність мовного знака знаходиться у прямій залежності від рівня спеціалізації поняття, яке асоціюється з його значенням. Вказівкою на термінологічність знака, який здатний виконувати термінологічну функцію, є сам факт його уживання у спеціальній мові, за межами якої він

утрачає функціональну та семантичну специфіку та перестає бути терміном [11].

Характерною особливістю терміна як слова в функції назви спеціального поняття є його належність до двох систем. Термін - член певної термінологічної системи, яка відображає систему понять даної науки. Як лексична одиниця, термін входить в лексико-семантичну систему мови, де займає певне місце серед інших одиниць цього рівня на основі своїх мовних характеристик. Отже, особливість терміна – у його «подвійному громадянстві», у його положенні як одиниці логоса та одиниці лексиса, тобто, одиниці наукового знання та загальномовного знання [6, с. 151]. З точки зору логоса, змістовна сторона терміна обмежується, основним чином, його абсолютною цінністю, тобто тим науковим поняттям, яке даним терміном означається. З точки зору лексиса, значення терміна визначається не лише абсолютною цінністю, тобто співвідношенням з науковим поняттям, але й місцем терміна в лексико-семантичній системі мови, а також його сполучним потенціалом, тобто, крім абсолютної цінності, в значення терміна входять іще відносна та сполучна ціннісні характеристики.

Якщо термінологічне значення розвивається на базі основного номінативного значення - ми маємо справу зі своєрідним проявом полісемії. В результаті розвитку термінологічного значення, слово стає частиною металінгвістичної системи і характеризується наявністю наукової дефініції. Термінологічне значення ніби виводить слово за рамки загальної мови і включає його в систему термінів тієї чи іншої галузі науки. В словниках загальної мови в тлумаченні слів підкреслюються ті ознаки предмета, дії чи процесів, які найбільш видимо проявляються у звичайному житті людей. Коли люди уживають слово, вони помічають у відповідному йому «референті» ознаки, опис яких в тлумаченні відповідного слова дає нам уявлення про узагальнений образ, який знаходиться за цим звуковим (орфографічним) комплексом [26, с. 56]. Наукова дефініція виконує інші функції - вона допомагає нам включити слово в систему термінів тієї чи

іншої науки, висовуючи в словниковому визначенні на перший план найбільш суттєві для даної галузі знань параметри і тим самим підкреслюючи місце кожного окремо узятото поняття в уже створеній металінгвістичній системі. Отже, зміст терміна розкривається його дефініцією на основі виділення необхідних та достатніх ознак поняття. Зміст загальноуживаного слова розкривається через його лексичне значення, яке не передбачає логічного виділення ознак поняття; в слові у порівнянні з терміном менш визначений об'єм поняття [27, с. 29].

Для функціональної точки зору, представленої в роботах Г.О.Винокура та в більшості сучасних визначень терміна, характерно виділення в якості головної диференційної ознаки терміна функції вираження спеціального професійного поняття, тобто, термін розуміється не як особливе слово (словосполучення), а як слово чи словосполучення в особливій функції. Функціональний підхід до терміна пов'язаний з поняттям «поняття» як основною ознакою, яка диференціює терміни та загальноуживані слова. Прибічники функціональної точки вважають, що термін завжди пов'язаний з поняттям.

Указуючи на специфіку мовної функції термінів та сфери їх розповсюдження, ми вважаємо, що основне в специфіці терміна – в його спеціальному професійному уживанні [див.напр. 49]. Сфера розповсюдження або застосування термінів визначається звичайно як спеціальна та для кожного типу термінології обмежена певною галуззю знань чи виробництва. Підкреслюючи цю загальновизнану властивість терміна, не слід доводити її до крайності. Не можна погодитися з думкою, що ні у формі, ні в змісті не можливо «знайти суттєвої різниці між словом неспеціальної загальноуживаної лексики та словом лексики термінологічної. Реальна, об'єктивна різниця між двома цими типами слів – це, по суті, різниця позамовна. Якщо слово загальнорозповсюдженої, неспеціальної лексики співвідноситься з загальновідомим об'єктом, то слово термінологічної лексики – з об'єктом специфічним, відомим лише обмеженому колу осіб-

спеціалістів. Ніякої іншої різниці між цими типами слів не існує» [51, с. 145]. Різниця між терміном та нетерміном розглядається тут уже не в специфіці слова, а у специфіці об'єктів номінації (тобто не у специфіці самих слів, а у специфіці позначених об'єктів); більш того, ця різниця ставиться в залежність навіть не від самої специфіки позначеного об'єкта, а від того, чи знають чи не знають цей об'єкт за межами обмеженого кола осіб-спеціалістів. Це, звичайно, крайність, яка суперечить реальному життю термінів, і тому ми погоджуємося з думкою [51, с. 127] про те, що питання потрібно ставити інакше: термін не перестає бути терміном, якщо його та позначений ним об'єкт знають або упізнають (а термін ще й уживають) за межами якогось вузького кола спеціалістів. Часто широка розповсюдженість терміна складається із суми специфічних уживань його в різних специфічних сферах; якщо до цього додати й загальне, неспецифічне уживання терміна, специфіка окремих сфер його уживання при цьому не зникає. Це підтверджується і практикою складання термінологічних словників: спеціалісти-термінологи включають до своїх словників слова та словосполучення незалежно від того, знають чи не знають їх за межами «обмеженого кола спеціалістів», так як при цьому важливо урахувати усе, що характерно для даної сфери мовного спілкування, а звичайно, не лише те, що не відомо нікому іншому, крім якогось вузького кола спеціалістів. Тому й ми підтримуємо тих лінгвістів, які пов'язують термінологічність з функцією мовних одиниць та визнаємо специфіку сфери уживання та специфіку позначеного об'єкта.

В літературі останніх років була показана некоректність протиставлення «термін-слово» [51, с. 336]. Ця опозиція не правомірна з двох причин:

- 1) термін може бути складним і тому уже формально не співвідноситься зі словом;
- 2) простий (не складний) термін не може бути протиставлений слову, бо він сам є словом.

Наслідком протиставлення терміна слову є все ще існуюча ідея про різне положення терміносистем та мови: термін знаходиться за межами мовної системи, він абсолютно недоступний ніяким семантичним законам.

Опозиція «термін – слово загальної мови» отримала в лінгвістичній літературі широке визнання [51, с. 130]. Але ретельний аналіз, заснований на розчленованому вивченні семантичної та формальної структури та функції термінів, показує, що і ця опозиція є помилковою. Розглянемо цю думку докладно:

1. Ця опозиція базується на визнанні існування двох множин: «спеціальна (термінологічна) лексика» та «загальноуживана (не термінологічна) лексика». Але ознаки цих множин та ознаки елементів, які входять до цих множин виявляються зовсім невизначеними. До якої із цих множин слід віднести професіоналізми типу пошив чи жаргонізми типу тридцятьчетвірка, які, на думку більшості лінгвістів, наближаються до термінів, але й уживаються до термінів, але й уживаються і в щоденному спілкуванні? З іншої сторони, чи можна вважати загальноуживаними такі лексеми, як абстрактний живопис, сцена театру? Адже, за логікою наведеної опозиції, вони повинні бути віднесені до розряду спеціальної лексики. Невипадково, в лексикографічній практиці спостерігаються серйозні труднощі при віднесенні багатьох одиниць до рубрики спеціальної (термінологічної лексики). Таким чином, відсутність окреслених меж та критеріїв виділення спеціальної та загальноуживаної лексики в рамках лексики якої-небудь мови не дозволяє однозначно ідентифікувати терміни.

2. Будь-яка лексична одиниця може перейти із множини термінів в множину загальноуживаних лексем та навпаки (якщо навіть ми в даний момент надійно віднесли цю одиницю до першого чи другого класу одиниць). Так, market (n), bond (n), note (n), credit (n), convert (v), burden (n), circulation (n), які з давніх-давен були загальноуживаними, стали в сучасній підмові економіки термінами. З іншого боку, лексеми, які спочатку були лише термінами, переходять до складу загальноуживаних: tax (n), bill (n),

auction (n), transact (v) та ін. Нема ніяких принципів перешкод для будь-якого слова або словосполучення стати терміном та, навпаки, для будь-якого терміна не існує перешкод загубити свою термінологічну відносність та перейти «до загального користування». Щодо опозиції «термін – загальноуживана лексема» в функціональному відношенні, то саме дякуючи їй виявляються суттєві особливості функціонування термінів, які протиставляють терміни загальноуживаним лексемам. Терміни обслуговують спеціальні галузі людської діяльності, називаючи (означаючи) конкретні та абстрактні предмети та явища, що відносяться до цих областей. В цьому й полягає їх функція. Проте ця суто функціональна різниця не дає підстав говорити про наявність опозиції «термін – загальноуживана лексема», оскільки, як ми бачимо, в структурному та семантичному відношеннях ця опозиція не має місця. Можна, по суті, говорити не про протиставлення, терміна та «загальноуживаної лексеми», а про протиставлення їх функціонування [46, с. 439]. Слід поновити в правах незаслужено забуте положення Г.О.Винокура: «В ролі терміна може виступати будь-яке слово... термін – це не особливе слово, а лише слово в особливій функції» [16, с. 5]. Інакше кажучи, одиниця, яку ми називаємо терміном, представляє собою структурно-субстанціональне явище як лексема та функціональне явище як термін.

1.2. Збереження лексичних і структурно-композиційних особливостей інструкції у перекладі

У сучасній лінгвістичній літературі прийнято розрізняти три види письмового перекладу [10, с. 10]:

1) *Послівний переклад* (буквальний або підрядковий) являє собою механічний переклад слів іншомовного тексту. Такий переклад порушує норми і узус мови перекладу, оскільки зберігає порядок слів і граматичні структури тексту оригіналу, не враховуючи синтаксичних і логічних зв'язків.

Цей вид перекладу, як правило, використовується в навчальних цілях і в якості основи для подальшої перекладацької роботи.

2) Дослівний переклад. Якщо послівний переклад являє собою механічний переклад всіх слів, включаючи прийменники і артиклі, внаслідок чого зміст тексту втрачається, то в цьому виді перекладу зберігається думка вихідного тексту, але спостерігається максимально наближене відтворення лексичного складу і синтаксичних конструкцій першотвору. При виявленні в тексті перекладу конструкцій, які не відповідають нормам мови перекладу, дослівний переклад обов'язково повинен бути відредагований і замінений літературним варіантом [41].

3) *Літературний, або художній* переклад. У цьому виді перекладу зміст тексту оригіналу передається у формі правильної літературної мови, яка не повинна порушувати норм мови. Цей вид перекладу є причиною великої кількості розбіжностей серед дослідників щодо того, які складові тексту оригіналу важливо зберегти при художньому перекладі, а чим можна «пожертвувати» [42].

Порівнюючи художні тексти з прагматичними, В.В. Сдобніков і О.В Петрова виокремлюють низку принципових відмінностей художніх текстів від будь-якого іншого типу тексту. Художні тексти відрізняються від нехудожніх такими особливостями [46, с. 35]:

1. Способом опису дійсності, представленій в художньому тексті у вигляді образу ;
2. Метою створення тексту: крім естетичного впливу на читача, художній текст формує ставлення читача до змісту художнього твору;
3. Характером і способом інформації, яка передається: художнім текстам властивий високий ступінь образності, при чому частина інформації в таких текстах закладається імпліцитно, тобто через здатність письменника за допомогою певних мовних одиниць і особливої будови речень висловити більше, ніж говорить прямий смисл слів у їхній сукупності;

4. Ступенем активності читача: читання художніх текстів вимагає певної залученості – уявлення образів, домислювання і т.ін.;

5. Наявністю авторської позиції, образу автора, які створюють внутрішню єдність художнього тексту;

6. Композиційною різноманітністю;

7. Високим ступенем національно-культурної та тимчасової зумовленості.

Художній переклад тексту вважається найскладнішим серед письмових видів перекладу. Можна сказати, що він є не стільки особливим видом перекладу, скільки окремим видом мистецтва. Що особливо справедливо по відношенню до перекладів віршів і пісень. І якщо технічний переклад, переклад документів, юридичних і фінансових текстів є, за О.С Ахмановою, майстерністю досвідченого професійного перекладача, який має талант, то художній переклад буквально стоїть на розвилці ремесла, професії і мистецтва [10, с. 23].

Те, що зазвичай називають мистецтвом перекладу, відноситься і до області психології перекладача, до його вміння здійснювати перекладацький процес, створювати повноцінний текст перекладу, робити правильний вибір мовних засобів, з огляду на всю сукупність факторів, що впливають на хід і результат перекладу. Під час роботи з художніми творами, перекладачеві не обійтися без таланту письменника або поета. Переклад як вид мистецтва є проміжною категорією між оригінальною творчістю і виконавським мистецтвом [56, с. 11].

Багато великих літераторів починали з перекладу творінь своїх попередників з інших культур. Великі письменники минулого вважали своїм обов'язком володіти декількома іноземними мовами, у тому числі і мертвими, щоб читати в оригіналі шедеври, що прославили своїх авторів по всьому світу [27, с. 29]. Пам'ятаючи про це, слід розуміти, що гідний художній переклад під силу не кожному досвідченому перекладачеві [45].

Повноцінний художній переклад є відтворенням творів заново, зберігаючи їх культурні особливості, але роблячи їх зрозумілими представнику іншої нації і культури. Такий вид перекладу вимагає, винахідливості, вживання, співпереживання, вміння зберегти темп і ритм твору, розкриття творчої індивідуальності перекладача, але так, щоб він не заступав своєрідності автора, не привносячи зайвого прикрашання від себе [49].

Перераховані нами вимоги до художнього перекладу наводять на питання про допустимий ступінь близькості перекладу до тексту оригіналу [48].

Це питання бурхливо обговорювалося перекладачами ще в античному світі. Так у ранніх перекладах творів, які вважалися священними або зразковими, таких як Біблія, перекладачі прагнули до абсолютного копіювання тексту оригіналу, що часто призводило до неясності або навіть повної неадекватності перекладу [56].

Тому пізніше були зроблені спроби теоретично обґрунтувати право перекладача на велику свободу щодо оригіналу, дозволити йому відтворювати не букву, а смисл або навіть загальне враження, так би мовити «атмосферу» оригіналу. Уже в цих перших висловлюваннях про цілі, які повинен переслідувати перекладач, простежується початок теоретичних суперечок нашого часу про допустимість буквального або вільного перекладу, про необхідність зберегти в перекладі той самий вплив на читача, який має оригінал [25, с. 82].

Водночас вибір між точністю і красою завжди залишається за перекладачем. Але виникає питання, що розуміти під точністю перекладу? Дотримання букви чи духу оригіналу?

Так одні перекладачі вважають важливою відповідність перекладу культурі, духу і звичкам носіїв рідної мови, що веде до вільного перекладу. Інші ж наполягають, що набагато важливіше передати і навчити читача

сприймати інше мислення, іншу культуру. Другий спосіб веде до дослівного, буквального перекладу [47].

Така розбіжність у поглядах серед перекладачів щодо точності перекладу призвела до того, що в науковому середовищі традиційно склалися дві протилежні точки зору [15, с. 11]:

1. Теорія неперекладності. Прихильники цієї теорії стверджують, що через значну розбіжність виразних засобів різних мов повноцінний переклад з однієї мови на іншу взагалі неможливий; переклад являє собою лише певну подобу тексту оригіналу, що дає про нього вельми віддалене уявлення [49].

2. Протилежна теорія заснована на припущенні, що будь-яка розвинена національна мова є цілком достатнім засобом спілкування для повноцінної передачі думок, висловлених іншою мовою. Це припущення є особливо справедливим по відношенню до української мови, яка є однією з найрозвиненіших і найбагатших мов. Цієї думки дотримується більшість дослідників, також вона лягла в основу діяльності багатьох професійних перекладачів [див., напр., 41, с. 23].

3. Першою і найбільш важливою характеристикою є така особливість художнього перекладу, як його небуквальність. На відміну від перекладу наукового тексту, де точність є основним критерієм правильності такого перекладу, художній переклад є вільним, у якому не стільки важлива точність перекладуваного тексту, скільки враження і відчуття, які такий текст залишає читачеві після його прочитання [48].

4. Зробити якісний художній переклад під силу тільки перекладачеві, котрий має письменницькі здібності. Працюючи з текстами художньої літератури, перекладач стикається, відповідно, з таким функціональним стилем мови як художній. Цей стиль характеризується образністю, експресивністю мови. Він впливає на уяву і почуття читача, передає думки і почуття автора, використовується все багатство лексики.

5. Завдання перекладача полягає в тому, щоб текст перекладу викликав такі самі почуття і переживання у читача, як і оригінал, тому важливо

уникати дослівного точного перекладу, який не завжди відтворює емоційний ефект першотвору. В іншому випадку такий переклад створить розрив між змістом і формою: думка автора зрозуміла, але форма її вираження чужа мові перекладу [34, с. 82].

Коло тем, порушуваних у художніх текстах необмежений, тому й використовувані мовні засоби для їхнього розкриття (активне використання різних засобів художньої виразності й образності, тропів, фігур мови) необмежено різноманітні. Крім того, при перекладанні художніх текстів перекладачеві необхідно мати кмітливість, багату фантазію і високий рівень професіоналізму.

Крім того, до художнього перекладу пред'являються більш високі вимоги, ніж до прагматичного. Перекладач повинен задовольнити більшу кількість вимог, щоб створити текст, який максимально повно передає оригінал в іншомовній культурі. Однією з таких умов є збереження і правильна передача фігур мови та засобів виразності, використаних автором у тексті оригіналу, позаяк вони є важливою складовою художньої стилістики твору [5].

Наступна особливість художнього перекладу пов'язана з фразеологізмами і фразеологічними зворотами. При точному перекладі таких мовних одиниць смислове навантаження тексту не зможе бути адекватно передане, з цієї причини перекладачеві необхідно знаходити еквіваленти в мові, на яку перекладається оригінальний текст. Перекладачеві нерідко доводиться також мати справу з грою слів, до якої часто любить вдаватися письменник, і яку дуже непросто відтворити [13, с. 15].

Грою слів називають особливий вид гумору, як зазначає Воронков В. В., який є одним із найскладніших моментів у художньому перекладі. У таких випадках, щоб зберегти гумористичний ефект, перекладачеві потрібно «обігравати» слова в уже перекладеному тексті. При роботі з грою слів перекладачеві потрібні не тільки знання, а й особлива майстерність. Часто перекладачеві важко передати мовний вигляд персонажів, а фольклорні,

діалектні і жаргонні елементи мови багато дослідників визнають абсолютно неперекладними [34, с. 15].

Особливі труднощі при художньому перекладі з'являються, коли перекладачеві необхідно передати стиль тієї чи іншої епохи і відтворити відповідність культурним особливостям [51]. Перекладач повинен спочатку перейнятися текстом, досліджувати епоху, до якої відноситься той чи інший художній твір. Викликати труднощі можуть, наприклад, твори східних авторів, що містять цитати з Корану і вирази з повсякденного життя арабів, які будуть зрозумілі арабському читачеві так само, як посилення на Біблію освіченому європейцеві, але які практично неможливо перекласти дослівно, і в перекладі ці цитати залишаються для європейського читача незрозумілими.

Відрізняються і літературні традиції: українцю ласкаве звернення «моя блішка» здається безглуздом, а для французів воно аналогічне українському «сонечку». При художньому перекладі відмінність культур може викликати часом більше складнощів, ніж відмінності в граматиці і лексиці мов [16, с. 18].

Щодо особливостей відтворення епохи і культури дослідники [34] прийшли до єдиної думки, що сучасний читач оригіналу і сучасний читач перекладу повинні однаково сприймати твір, не дивлячись на відмінності в культурах. Однак, що стосується відтворення епохи в тексті перекладу, то сучасний переклад повинен за допомогою особливих прийомів дати читачеві інформацію про те, що текст не сучасний, і передати його епоху [53].

Про час написання тексту можуть свідчити елементи перекладу, що мають конкретну прив'язку до епохи, наприклад, специфіка синтаксичних структур або особливості тропів. Хоча ці прийоми насамперед пов'язані з особливостями літературних традицій часу, літературним напрямом і жанровою належністю. Безпосередньо ж час може бути відображено в мовних історичних особливостях тексту: лексичних, морфологічних і синтаксичних архаїзмах і т.ін. [45, с. 32].

Перерахувати і прокоментувати всі засоби оформлення художньої інформації в тексті навряд чи можливо через їх велику кількість. З цієї самої

причини при перекладі художніх текстів неминучий конфлікт форми і змісту, а саме: застосування прийому компенсації, яке призводить до нейтралізації деяких значущих частин змісту оригіналу. В ідеалі при перекладі повинні зберігатися і правильно передаватися всі засоби виразності вихідного тексту, однак, практика показує, що за будь-якого перекладу частина з них буде представлена в ослабленому вигляді або обмеженим числом компонентів лексичного повтору, або при передачі образу не вдасться зберегти його специфіку [55].

До засобів виразності А.Ф Лосєв [58, с. 18] відносить:

- **Епітети**, які передаються з урахуванням їх структурних і семантичних особливостей (прості і складні прикметники; ступінь дотримання нормативного семантичного узгодження з визначальним словом; наявність метафори, метонімії, синестезії), з урахуванням позиції відносно визначеного слова і його функції;

- **Порівняння**, що передаються з урахуванням структурних особливостей стилістично забарвленої лексики;

- **Метафори**, які передаються з урахуванням структурних характеристик та відношень між образним і предметним планом;

- **Авторські неологізми** передаються за відомою в мові перекладу словотвірною моделлю, аналогічною тій, яку використовував автор, зі збереженням семантики компонентів слова і стилістичного забарвлення.

- **Повтори фонетичні, морфемні, лексичні, синтаксичні, лейтмотивні** передаються по можливості зі збереженням кількості компонентів повтору і самого принципу повтору на певному мовному рівні;

- **Гра слів** ґрунтується на багатозначності слова або пожвавленні його внутрішньої форми, в рідкісних випадках при збігові обсягу багатозначності обіграного слова в оригіналі і перекладі зберігається і смисл, і принцип гри; в інших випадках гра не передається, але може бути компенсована обігруванням іншого за значенням уведення в той самий текст слова;

- *Іронія*, для відтворення якої в перекладі передається, насамперед, сам принцип контрастного зіткнення, зіставлення несумісного;

- «Промовисті» *імена і топоніми* передаються із збереженням семантики імені мовця і типовою для мови оригіналу словотвірною моделлю, екзотичною для мови перекладу;

- *Синтаксична специфіка* тексту оригіналу полягає у наявності контрасту коротких і довгих речень, ритмі прози, переважання авторського зв'язку тощо передається за допомогою граматичних відповідностей;

- *Діалектизми*, зазвичай, компенсуються просторічною лексикою; жаргонізми, лайки передаються за допомогою лексики мови з тим самим стилістичним забарвленням [57].

І хоча при роботі з художнім текстом перекладач прагне не до того, щоб злитися зі своїми колегами по перу, а навпаки, виокремитися, висловити щось по-новому, привернути увагу читацької спільноті до найкращих засобів: дібрати синоніми, відповідні художні образи й аудиторії, водночас головне завдання перекладача полягає у передачі в перекладі характерних рис оригіналу. Тому для створення художнього й емоційного враження, аналогічного тому, яке виконує оригінал, перекладач повинен знайти інше.

Застосування певних стратегій і прийомів, у тому числі перекладацькі трансформації, дозволяють забезпечити адекватний і еквівалентний переклад.

Єдиною адекватною моделлю перекладу може бути тільки універсальна трансформаційна модель, оскільки їй притаманні три основні стадії перекладу [14, с. 9]:

- 1) аналіз поверхневої структури іноземних мов за допомогою граматичних трансформацій;

- 2) перенесення смислів іноземних мов з трансляцією одиниць вихідної мови з однієї мови в іншу;

- 3) реконструювання одиниць вихідної мови, коли текст піддається остаточній адаптації згідно з нормами мови перекладу [14].

Аналіз перекладів з використанням граматичних трансформацій, на думку В.А. Нурієва, вказує на продуктивність побудови кінцевого висловлювання з урахуванням перетворень вихідного тексту [11].

Водночас ми вважаємо, що поряд з граматичними трансформаціями в перекладі знаходять застосування й інші методи передачі одиниць вихідної мови, зокрема, лексико-синтаксичне перефразування лексем, модифікації семантичного значення слів, зумовлені ситуативно-прагматичними цілями перекладача. Такий підхід, у свою чергу, дозволяє розглядати переклад як продукт або певну суму перекладацьких рішень, з одного боку, і як набір знаків вихідного і перекладного текстів (для реципієнта), з іншого [58].

Концепцію перекладу Л.С. Бархударов будує на визначенні міжмовної трансформації. Цей термін вживається в синхронному описі мови взагалі, коли існують певні відношення між двома мовними одиницями, одна з яких є вихідною, а друга конструюється на основі першої. У процесі перекладу існують чотири, на його думку, види трансформацій: заміни, перестановки, опущення і додавання» [13, с. 7].

Заміни, за його баченням, є найбільш часто вживаним видом перекладацьких трансформацій, які поділяються на граматичні та лексичні, що дозволяє виокремлювати рівні мови. В середині першої групи необхідно розрізняти заміни головних і другорядних членів речення, заміни частин мови, форм слова, синтаксичні заміни у складносурядних і складнопідрядних реченнях. Серед лексичних замін слід вирізняти генералізацію, конкретизацію, яку Л.С. Бархударов визначає як «зміна розташування (порядку проходження) мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом першотвору», а також заміну, засновану на причинно-наслідкових відношеннях. Перестановці можуть піддаватися слова, словосполучення, частини складного речення і цілі речення [13, с. 7].

Свою типологію Я.І. Рецкер також засновує на розрізненні рівнів мовної системи, поділяючи трансформації на лексичні і граматичні. При цьому лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, а також

компенсація втрат у перекладі) він визначає як «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті і знаходимо йому мовну відповідність, що не збігалася зі словниковим» [5, с. 38]. Отже, заміна одиниці вихідної мови полягає в передачі його словом або словосполученням іншої внутрішньої форми в мові перекладу. Граматичні трансформації вимагають від перекладача «збереження структури речення у процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу» [12]. Таким чином, трансформація може бути повною або частковою залежно від повної або часткової зміни структури речення.

Відповідно до класифікації, запропонованої З.Д. Львівською, слід виокремлювати чотири основних типи трансформаційних перетворень тексту. На відміну від Л.С. Бархударова, при перекладі вихідних одиниць членування здійснюється за допомогою заміни загального типу, експлікації глибинних зв'язків у реченні, об'єднання кількох речень в одне, а також генералізації або конкретизації [6]. Слід зазначити, що ця класифікація не має єдиної логічної підстави.

Для розгляду кількісних перетворень у перекладі В.Г. Гак узагальнює типи трансформацій, розглянуті Л.С. Бархударовим. Він стверджує, що, зміни можуть бути троякого роду: їх суть полягає в переміщенні, зміні або заміні кількісного складу елементів тексту, тобто в додаванні, або, навпаки, в опущенні компонентів висловлювання [37, с. 264]. Таким чином, додавання й опущення як особливий вид трансформацій, які слугують для внесення кількісних перетворень, виявляються об'єднаними в один тип операцій.

Поряд з лексичними і граматичними трансформаціями В.Н. Комісаров виокремлює лексико-граматичні, що також наводить його на думку про необхідність розгляду критеріїв для розрізнення рівнів мовної системи. Лексичні трансформації дозволяють описувати відношення між формою і змістом у словах і словосполученнях в оригіналі і перекладі [50, с. 159].

Ці трансформації В.Н. Комісаров поділяє на перетворення словоформ і лексико-семантичні заміни. До перших він відносить транскрипцію /

транслітерацію і калькування. Такі прийоми, як генералізація, конкретизація і смисловий розвиток (модуляція) він відносить до заміни. Граматичні трансформації, на його думку, містять членування або об'єднання речень, дослівний переклад та граматичні заміни. Особливу групу являють трансформації, які перетворюють лексику та синтаксичні структури оригіналу. Поширеними лексико-граматичними трансформаціями є описовий переклад, антонімічний переклад та прийом компенсації [5].

О.Д. Швейцер розрізняє перекладацькі прийоми і трансформації. Перші він поділяє на семантичні і синтаксичні (граматичні) трансформації. Семантичні трансформації (заміна, розширення і звуження значення, зсув) він визначає як описувані ситуативною моделлю види перетворень смислової структури окремих слів і висловів у цілому, а синтаксичні – як «перетворення граматичної структури висловлення при сталості його лексичного наповнення» [25]. Синтаксичні трансформації в його теорії не отримують значного розвитку. До прийомів перекладу він відносить антонімічний переклад, генералізацію і конкретизацію [8].

На відміну від вищевказаних прийомів, французькі лінгвісти Ж.-Віне та Ж. Дарбельне пропонують власну класифікацію, засновану не так на рівневій моделі мови, скільки на врахованні характеру перекладу, згідно з яким він може бути прямим (запозичення у вигляді транскрипції і транслітерації, калькування, буквальний переклад) і непрямим (модуляція, адаптація, конкретизація і генералізація [9].

Слід зазначити, що дослідники, за винятком французьких лінгвістів, розрізняють два типи трансформацій: лексичні та граматичні, всередині яких існують різні прийоми перекладу. Аналізуючи основні види перекладацьких трансформацій, В.Н. Тимко прийшов до висновку, що обов'язковими і найважливішими стають такі трансформації [29]:

- а) транслітерація;
- б) калькування;
- в) генералізація;

- г) конкретизація;
- д) описовий (роз'яснювальний) переклад;
- е) наближений (уподібнюючий) переклад;
- ж) використання аналога або заміни;
- з) компенсація;
- і) модуляція і метод смислового розвитку;
- к) додавання і опущення.

У багатьох типологіях (за винятком класифікації В.М. Комісарова) не розглянутим залишається фонетичний рівень, оскільки фонетичне перетворення «вихідного тексту не може вважатися трансформацією, а є обов'язковим константним елементом процесу перекладу» [50, с. 13].

Таким чином, передача культурно-маркованих лексичних одиниць і фразеологізмів мови оригіналу на мову перекладу відбувається за допомогою конкретних перекладацьких стратегії і прийомів, спрямованих на подолання труднощів, які виникають перед перекладачем при взаємодії двох культур у процесі міжкультурної комунікації. Необхідно також підкреслити, що реалізація лінгвокультурної адаптації перекладу безпосередньо залежить від культурних норм і умов комунікативного акту: ситуації, комунікативної мети та намірів мовця [6].

Отже, лінгвокультурна адаптація іншомовного тексту при перекладі є новою його інтерпретацією і вимагає від перекладача бікультурної компетенції, яка, на думку І.Є. Бриксіної, містить такі складові [19, с. 24]:

- а) фонові знання про предмет комунікації і про елементи базової частини іншомовної картини світу, що співвідносяться з предметом комунікації;
- б) лінгвістичні знання про типи мовних відповідностей, лакуни культурного простору і способи їх елімінації;
- в) мовної навички розпізнавання і розпредмечування змісту культурних лексем з опорою на фонові знання;

г) конкретні способи маніфестації культури в мові та мовленні (тексті), конкретні перекладацькі стратегії та прийоми для подолання труднощів у двомовному спілкуванні, породжувані культурним диференціалом.

Таким чином, для досягнення взаєморозуміння в міжкультурній комунікації, коли відбувається контакт представників двох лінгвокультурних спільнот, перекладачеві необхідні не тільки мовні знання, а й знання обох культур – рідної культури і культури мови перекладу, без яких неможлива лінгвокультурна адаптація перекладу вихідного тексту, що розкриває його діалектичну єдність співвідношення змісту і форми оригіналу [30].

При цьому основний постулат теорії перекладу свідчить про те, що перекладається не мова, а текст, тому, щоб коректно говорити про переклад як про лінгвокультурну адаптацію, необхідно розмежувати ці два поняття. Переклад слів і фраз, що розглядаються поза контекстом, є предметом вивчення порівняльної лінгвістики, а не предметом перекладу [6]. Ми вважаємо, що слова і фрази, що розглядаються як мовні одиниці, мають значення тоді, коли текст характеризується наявністю смислу. В межах тексту здійснюється застосування мови для потреб комунікації, передачі ідей. Встановлення необхідного прагматичного ставлення одержувача перекладу до повідомлення, що значною мірою залежить від вибору перекладачем мовних засобів при створенні тексту перекладу.

Ми вважаємо, що при розгляді художнього тексту проблема вибору адекватних мовних засобів ускладнюється, оскільки до культурних можуть приєднатися суто текстові особливості [6]. Художній текст являє собою своєрідне явище у світлі культури, оскільки він описує дійсність, яка є абсолютно особливою по відношенню до реальної, оскільки вона створюється автором тексту, який розставляє по всьому тексту певні «ключі». Ці «ключі» є маркерами, які дозволяють віднести текстовий світ до певної культури. Як підказки можуть використовуватися явні посилання на певні моделі культури або ж імпліцитні вказівки на дії, вчинки, специфічні риси, які зазвичай асоціюються з моделями тієї чи іншої культури [32, с. 18].

З одного боку, перекладач повинен зберегти авторські культурні маркери, а з іншого – допомогти читачеві ідентифікувати їх, зазвичай шляхом адаптації. Як відзначала німецький теоретик перекладу К. Норд, «перекладач, як і будь-який інший реципієнт, повинен розпізнати невідповідності, які містить вихідний текст, і як у процесі розуміння, так і при перекладі компенсувати їх своїм досвідом перекладу і сприйняття текстів, а також своїми знаннями навколишньої дійсності» [14, с. 57].

Таким чином, рішення перекладача визначається заздалегідь обраною і обґрунтованою стратегією і залежить від того, яке місце культурна інформація займає в системі цінностей, представлених у тексті оригіналу [8]. Успіх перекладу як лінгвокультурної адаптації багато в чому залежить від розуміння імпліцитно виражених у тексті смислів, які поділяються всіма членами лінгвокультурної спільноти і заснованих на культурних цінностях, уміння правильно вибрати лінгвістичні засоби для передачі повідомлення з метою досягнення впливу перекладу, рівноцінного впливу оригіналу.

1.3. Передача лінгвопрагматичних характеристик тексту інструкції у перекладі

У сучасному перекладознавстві відзначається тенденція дослідження специфіки процесу перекладу в залежності від сфери застосування. Це пов'язано з практичною потребою створення якісних текстів перекладу в умовах зростання обсягів текстів в різних областях. Так, в рамках стилістики тексту, типології перекладу і витлумачення спеціальних текстів розвиваються дослідження технічного перекладу (перекладу технічних текстів, перекладу технічної документації).

А. Кунцлі і М. Шелл-Хорнбі визначають технічний переклад як «підкатегорію перекладу спеціальних текстів в застосуванні до текстів, які в основному стосуються технологічних даних» [12, с. 13]. Аналізуючи накопичений теоретичний матеріал з питань перекладу технічного тексту, можна помітити, що довгий час дослідники не розглядали його як складний

вид перекладацької діяльності. Так, ірландський дослідник і викладач перекладу Дж. Бірн метафорично описує ставлення до технічного перекладу: «Технічний переклад довгий час представлявся» гідким каченям »перекладознавства, особливо в академічних колах. ... Він традиційно розглядався як «бідна родичка» «справжнього» перекладу »[10, с. 15].

Це призвело до виникнення помилкового враження про проблеми технічного перекладу, накопичувальний ефект яких створив певні труднощі в ідентифікації технічного перекладу та виявленні його особливостей.

З метою пояснення специфіки перекладу технічного тексту Дж. Бірн у своїй роботі «Технічний переклад. Стратегії до застосування» позначив наступні проблеми технічного перекладу.

1. Першу складність автор пов'язує з визначенням місця технічного перекладу в загальній структурі перекладознавства. У зв'язку з наявністю спеціальної термінології багато дослідників відносили до технічного перекладу економічний, юридичний, маркетинговий переклад. Дж. Бірн проводить паралель з релігійними текстами, де також використовується специфічна термінологія, разом з тим релігійний текст ніколи не включається в список «технічних».

2. Термінологічний аспект є другою складністю у визначенні технічного перекладу. Багато практиків і теоретиків перекладу особливу увагу приділяють термінологічним особливостям технічних текстів.

Згідно з дослідженнями П. Ньюмарка, терміни займають 5-10% від усього обсягу технічного тексту. Як зазначає Х. Сагер, основна складність полягає не стільки в перекладі термінів, скільки в їх ідентифікації. Відзначимо також, що в текстах технічної проектної документації можуть зустрічатися терміни, використовувані конкретною компанією, проектом або властиві певному термінологічному «жаргону».

3. Наступною складністю при перекладі технічного тексту є проблема стилю в технічному тексті. Дж. Бірн вважає, що це пов'язано з різним розумінням природи стилю і поширеною думкою, що тільки художній текст

має стиль. Разом з тим, якщо під стилем розуміється спосіб опису об'єктів, відбору слів і способу побудови речень, тоді стиль також, якщо не більше, важливий в технічному перекладі.

Слід зазначити, що проблема стилю як фундаментального поняття стилістики розробляється пермською школою функціональної стилістики, згідно з якою «стиль твориться і виражається в мовній діяльності, в процесі вживання мови і закарбовується в тексті. Стиль – це одна з істотних властивостей тексту ... обумовлених в тій чи іншій сфері і ситуації спілкування, певною сукупністю екстралінгвістичних стилетвірних факторів ... »[1, с. 511]. Отже, можна припустити, що технічна сфера як самостійна сфера діяльності обумовлює породження спеціального технічного стилю мовлення.

4. На думку більшості дослідників, переклад технічного тексту не представляє складності і не вимагає спеціального вивчення: «Технічний переклад не є творчим заняттям; це лише процес відтворення і перенесення»[10, с. 18]. Дж. Бірн, в свою чергу, вважає, що для оптимального перекладу технічного тексту, перекладачі повинні знайти творче лінгвістичне рішення, яке до того не існувало.

Оцінюючи внесок Дж. Бірна у становлення теорії технічного перекладу, А. Станіславський зазначає, що «еволюцію ролі технічного перекладача Дж. Бірн бачить в зростаючому значенні в його професійній діяльності творчої складової, зокрема, в активному використанні письмового викладу» [13, с. 2]. Подібні ідеї висловлює Б.М. Клімзо: «По-перше, частка творчості в різних професіях різна. ... По-друге, якщо визнати творчий характер технічного перекладу, то терміни для перекладу повинні бути розумними, оскільки творчість не терпить суєти. По-третє, про творчість можна говорити, якщо в наявності ознаки постійної присутності в професії. Технічний перекладач подібно науковому редактору при необхідності виконує операцію уточнення думки автора і усуває логічні помилки в перекладному тексті; подібно письменнику вибирає і витримує певний для

конкретного жанру стиль викладу. Всі ці постійно присутні в його роботі дії - явні ознаки творчості »[7].

5. Наступна складність стосується рівня технічного знання перекладача. Дж. Бірн зазначає, що для перекладача важливо вміти вести якісну пошукову роботу, використовувати паралельні тексти і мати хороше розуміння загальних наукових і технологічних принципів. Технічному перекладачеві необхідно «виконати роль» оригінального автора, який не завжди є експертом в певній галузі, і тому перекладачеві необхідно створювати текст перекладу з тією ж упевненістю. Справжнім випробуванням для технічного перекладача є необхідність дослідження предметної області і володіння компетенціями експертів в певній галузі для написання технічно грамотно текстів.

6. Складність у вивченні технічного перекладу пояснюється також небажанням дослідників звертати увагу на розбіжності в культурних цінностях як текстів оригіналу і перекладу, так і носіїв різних мов і культур. Зарубіжні дослідники звертають увагу на проблему відповідальності технічного перекладача, яка перетинається з відповідальністю технічного письменника: «Технічний переклад задіює докладне знання про культуру оригіналу і перекладу, умовності, тип тексту мови перекладу, жанрові умови, реєстри, стилі, чітке розуміння аудиторії» [10, с. 20].

Підводячи підсумок огляду зарубіжних досліджень з проблеми перекладу технічного тексту, підкреслимо, що однією з ключових ідей авторів є те, що технічний перекладач, за словами М. Херманна, повинен володіти інструментами технічного письменника, що означає вміння перекладача створювати такий текст мовою перекладу, який засобами даної мови висловить категорію технічності.

Розглянемо стилістичні особливості академічних наукових текстів, тобто наукових текстів, розрахованих на вчених-фахівців в тій чи іншій області знання, докладніше.

Всякий тип тексту характеризується тим, хто виступає в якості його автора і адресата.

Автор наукового тексту – це фахівець, вчений, що працює в цій галузі знань, дослідник, винахідник, технічний експерт і т.д. При цьому автор завжди вказаний. Анонімних наукових текстів не буває. Інша справа, що в якості учасника може виступати не один вчений, а, скажімо, ціла група учених або ціла науково-дослідницька організація, лабораторія тощо.

При цьому індивідуальність автора нівелюється до мінімуму. Автор виступає носієм корпоративних знань. Не випадковою є вимога до майже всіх наукових робіт – розкривати ту чи іншу проблему з урахуванням історичної перспективи.

«Історія питання» - дуже важливий компонент наукового тексту. Вона допомагає зберегти спадкоємність накопичених і віднайдених знань. Автор наукового тексту завжди спирається на досвід попередніх поколінь вчених і дослідників, щоб не повторювати їх помилок і максимально враховувати їх позитивний досвід і досягнення.

Все, в чому автор наукового тексту може дозволити собі відійти від загальноприйнятого канону викладу, - це час від часу здійснювати незначний відступ від академічності, ступеню складності або, навпаки, простоти подачі матеріалу і вживання своїх улюблених мовних зворотів, слів і виразів, які, однак, не виходять за рамки нейтральної, книжної мови.

Разом з тим в науковому тексті ми спостерігаємо деякі особливості стилю викладу, що мають національно обумовлений, культурно-конвенційний характер. Так, відхід від академічності викладу неоднаковий в різних культурно-мовних спільнотах. В українській або, скажімо, німецькій науковій традиції автор наукового тексту має менше свободи, в той час як в англійській традиції відхід від академічності присутній в більшій мірі.

Опозиція «термін – слово загальної мови» отримала в лінгвістичній літературі широке визнання [45, с. 130]. Але ретельний аналіз, заснований на розчленованому вивченні семантичної та формальної структури та функції

термінів, показує, що і ця опозиція є помилковою. Розглянемо цю думку докладно:

1. Ця опозиція базується на визнанні існування двох множин: «спеціальна (термінологічна) лексика» та «загальноуживана (не термінологічна) лексика». Але ознаки цих множин та ознаки елементів, які входять до цих множин виявляються зовсім невизначеними. До якої із цих множин слід віднести професіоналізми типу пошив чи жаргонізми типу тридцятьчетвірка, які, на думку більшості лінгвістів, наближаються до термінів, але й уживаються до термінів, але й уживаються і в щоденному спілкуванні? З іншої сторони, чи можна вважати загальноуживаними такі лексеми, як абстрактний живопис, сцена театру? Адже, за логікою наведеної опозиції, вони повинні бути віднесені до розряду спеціальної лексики. Невипадково, в лексикографічній практиці спостерігаються серйозні труднощі при віднесенні багатьох одиниць до рубрики спеціальної (термінологічної лексики). Таким чином, відсутність окреслених меж та критеріїв виділення спеціальної та загальноуживаної лексики в рамках лексики якої-небудь мови не дозволяє однозначно ідентифікувати терміни.

2. Будь-яка лексична одиниця може перейти із множини термінів в множину загальноуживаних лексем та навпаки (якщо навіть ми в даний момент надійно віднесли цю одиницю до першого чи другого класу одиниць). Так, market (n), bond (n), note (n), credit (n), convert (v), burden (n), circulation (n), які з давніх-давен були загальноуживаними, стали в сучасній підмові економіки термінами. З іншого боку, лексеми, які спочатку були лише термінами, переходять до складу загальноуживаних: tax (n), bill (n), auction (n), transact (v) та ін. Нема ніяких принципових перешкод для будь-якого слова або словосполучення стати терміном та, навпаки, для будь-якого терміна не існує перешкод загубити свою термінологічну відносність та перейти «до загального користування». Щодо опозиції «термін – загальноуживана лексема» в функціональному відношенні, то саме дякуючи їй виявляються суттєві особливості функціонування термінів, які

протиставляють терміни загальноуживаним лексемам. Терміни обслуговують спеціальні галузі людської діяльності, називаючи (означаючи) конкретні та абстрактні предмети та явища, що відносяться до цих областей. В цьому й полягає їх функція. Проте ця суто функціональна різниця не дає підстав говорити про наявність опозиції «термін – загальноуживана лексема», оскільки, як ми бачимо, в структурному та семантичному відношеннях ця опозиція не має місця. Можна, по суті, говорити не про протиставлення терміна та «загальноуживаної лексеми», а про протиставлення їх функціонування [12]. Слід поновити в правах незаслужено забуте положення Г.О.Винокура: «В ролі терміна може виступати будь-яке слово... термін – це не особливе слово, а лише слово в особливій функції» [12]. Інакше кажучи, одиниця, яку ми називаємо терміном, представляє собою структурно-субстанціональне явище як лексема та функціональне явище як термін.

Традиційно проблема лакуарності і лакун в лінгвістичній теорії перекладу трактувалася досить вузько, лакуни розглядалися як різновид безеквівалентної лексики, були відсутні чіткі критерії визначення лакун як явища. Однак, зміна методологічної парадигми в лінгвістиці і в перекладознавстві, глобалізація і стрімко мінливий світ зумовили інтерес не тільки до суто лінгвістичних проблем перекладу, а й до його культурологічних аспектів, перекладацька діяльність тепер розглядається як акт міжмовної та міжкультурної комунікації, а переклад як форма міжмовного і міжкультурного контакту. У ситуації міжмовного / міжкультурного контакту виникає проблема розуміння і інтерпретації фактів і явищ однієї мови і культури носіями іншої мови і культури, обумовлена явищем міжмовної і міжкультурної лакуарності. Лакуни, як лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори, що ускладнюють розуміння іноземної мови, культури, тексту, виникають виключно на стику двох (або більше) лінгвокультур.

Проблема досягнення міжкультурного порозуміння вирішується за допомогою подолання лакуарності - елімінування лакун, яке розглядається

як складний історичний процес, що включає в тому числі і переклад. В якості ефективної методологічної бази для вирішення проблеми лакуарності пропонується широкий міждисциплінарний лінгвокультурологічний підхід до перекладу, що враховує складні зв'язки між мовою і культурою. З позицій пропонованого підходу процес елімінування лакун є двонаправленим: елімінування у вузькому сенсі, або технічному, здійснюється шляхом застосування сукупності перекладацьких прийомів для створення оказіональної відповідності, і широкому, історичному, при якому лакуна заповнюється шляхом запозичення, або переходу елемента культурного досвіду однієї мови в інший (процес делакунізації). При цьому, при будь-якій формі елімінування ступінь міжкультурного порозуміння практично ніколи не буде абсолютною.

Для дослідження лакун в контексті вищезгаданих парадигм визнається важливим виявлення типів лакун. Однак, неоднозначність розуміння сутності лакун і онтологічна складність самого цього явища призводить до того, що єдиної класифікації лакун не існує. Лакуни класифікуються з різних ракурсів і за різними.

Виявленням, описом і типологією лакун займалися такі лінгвісти, як Ю.С. Степанов, В.Л. Муравйов, В.Г. Гак, В.І. Жельвіс, Ю.А. Сорокін, І.А. Стернин, О.А. Огурцова, З.Д. Попова, І.Ю. Марковіна, Л.А. Леонова, М.А. Стерніна, Г.В. Бикова, А.А. Махонина і ін. При цьому класифікації ґрунтуються на різних принципах: за системно-мовною приналежністю (міжмовні і внутрішньомовні), за позамовною обумовленістю (мотивовані і немотивовані), за парадигматичною характеристикою (родові і видові), за ступенем абстрактності змісту (предметні й абстрактні), по типу номінації (номінативні і стилістичні) і ін. [8].

В.Л. Муравйову належить одна з ранніх класифікацій лакун, що стала основою для подальших досліджень різновидів лакун. Вчений виділяв наступні види лакун: 1) абсолютні, пов'язані з неможливістю виразити в одній мові поняття, виражене в іншій мові; 2) відносні, які виявляються, коли

слова з загальним значенням існують в обох порівнюваних мовах, але суттєво різняться за частотою вживання; 3) стилістичні, що виділяються на підставі відсутності в одній з зіставляваних мов слова, стилістично забарвленого так само, як і слово з тим самим значенням в іншій мові; 4) векторні, обумовлені розбіжністю понятійних обсягів слів в зіставляваних мовах.

У більш пізній класифікації лакун І.Ю. Марковіна і Ю.А. Сорокіна досить вичерпно відображена складна структура лакун як явища. Відповідно до їх класифікації лакуни поділяються на три великі категорії, що підрозділяються на більш дрібні підвиди: лінгвістичні (мовні і мовленнєві лакуни: лексичні, граматичні, стилістичні), культурологічні (етнографічні, психологічні, поведінкові, кинесичні). Мовні (лінгвістичні) лакуни обумовлені структурно-мовними розбіжностями і їх виникнення може бути не пов'язане з позамовною діяльністю людей. Життя, побут, реальність, що оточують людей, які розмовляють різними мовами, можуть бути дуже схожими, але поняття, що знаходять вираз в одній мові, можуть при цьому не мати такого виразу в іншій.

Культурологічні (лінгвокультурологічні) лакуни обумовлені відмінностями в екстралінгвістичній дійсності і пов'язані з відсутністю, незначністю або слабким поширенням того чи іншого предмета або явища в культурі даного народу.

За ступенем вираженості лакуни можуть бути експліцитними, які реципієнт сприймає на свідомому рівні, і імпліцитними, які залишаються для нього в «зоні нечутливості», як правило, це невпізнані цитати, алюзії і т.д.

Лакуни носять абсолютний або відносний характер, а також розрізняються по «потужності»: конфронтативні (потужні, глибокі лакуни) і контрастивні (слабкі, неглибокі) » [56].

Вчені сходяться на думці, що лакуни можна розглядати з точки зору їх мотивованості. Якщо появу лакун можна пояснити історичними, культурними, соціальними, політичними або будь-якими іншими причинами,

лакуна вважається вмотивованою, якщо ж раціонального пояснення відсутності назви для якогось явища не знаходиться - невмотивованою. У термінології Л.С. Бархударова це і є «випадкові лакуни». Вмотивованість лакун - важливе поняття для сучасного їх дослідження, що дозволяє знаходити пояснення причин їх виникнення і існування, які можуть бути як лінгвістичними, зумовленими правилами самої мовної системи, так і екстралінгвістичними, викликаними специфікою дійсності і картини світу [56].

Усталеність як загальна ознака та вимога до терміна загалом не викликає сумнівів. Проте розгляд термінології на шляхах формування, розвитку та функціонування має враховувати вивчення, співставлення, збіг або конкурування термінологічних одиниць, що, принаймні, може певною мірою пояснити деякі переваги (пріоритети) чи зневажання щодо термінологічного вжитку.

Виходячи з лексичної сполучуваності на синтагматичному рівні, термін набуває окремої семантики, тобто стає однозначним. Синтагматика – відношення між послідовно розташованими мовними одиницями в їх поєднанні в реальному потоці мовлення. Відповідно до цього саме закономірності сполучуваності термінологічної одиниці повною мірою виявляються у мовленнєвому потоці, в уявленні мовця, який залежно від мети застосування має зробити вибір того термінологічного найменування, яке має стати однозначним у визначеній ситуації, смислового контексті щодо позначуваного поняття певної галузі [43].

Будь-яке сполучення мовних елементів спирається на мовний вибір, а будь-який вибір мовної одиниці реалізується у певних словосполученнях. Тому варто враховувати зв'язки і можливості у синтагматиці саме тих термінів, які викликають певні труднощі в застосовуванні, перекладі з однієї мови на іншу, науковому обігу тощо. Так, рос. «отношение» має, принаймні, такі українські відповідники як відношення і ставлення, виходячи зі словосполучень: це має відношення до справи, в усіх відношеннях, але:

уважне ставлення до людей. Залучаючи синтагматичні зв'язки, які простежуються у терміна в певних словосполученнях, поєднаннях слів, можна з упевненістю з'ясувати відтінки значень, окрему семантику, термінологічну однозначність залежно від спрямувань застосування. Так, застосовуючи такий підхід, знаходимо правильні відповідники, позначення конкретних наукових понять: російське виражаться (обнаруживаться) – українське виявлятися; російське выражение – українське вислів (слово, фраза) та вираз (обличчя); російське цель – українське ціль (якщо стріляти) та мета (якщо мати на меті, поставити за мету) тощо.

Зокрема, терміни розрізняються за вживанням у словосполученнях відповідно до теоретико-методологічних підходів, наукового обігу, юридичної практики тощо. Так, російське слово исключение має кілька аналогів в українській мові, які вживаються залежно від значення у відповідних контекстах. Але на позначення «видалення чого-небудь звідкись, із складу чогось» слід віддати перевагу слову вилучення. Слово виключення функціонує на позначення «виведення зі складу якоїсь організації, колективу, позбавлення права вчитися у навчальному закладі» (виключити з інституту). А на позначення «відхилення від звичайного, від загального правила» слід вживати слово виняток. Відповідно, маємо такі близькі за змістом, але відмінні за відтінками значень терміни: вилучення (речей з майнового обороту), виключення (з організації), виняток (із загального правила). В українській мові такі терміни як чинність, сила, дія стосовно юридичної практики розрізняються за вживанням у словосполученнях. Термін чинність – це «діяння за певних умов, набуття юридичної сили», вживається там, де виконання закону обов'язкове (набирати, набрати, набувати, набути чинності, тобто ставати законним, чинним). Термін сила вживається у значенні «дієвість», має своє коло словосполучень і співвідноситься у цьому значенні з російським словом сила. Вживання терміна дія пропонується обмежити зазначенням процесу постійного функціонування закону. Відповідно, маємо близькі за змістом, але досить різні за застосуванням у

різних словосполученнях (конструкціях) юридичні терміни: чинність як діяння за певних умов, набуття юридичної сили; сила як юридична сила, зворотна сила; дія як процес постійного функціонування закону. Враховуючи ці відмінності, термінологічні сполучення чинний закон і діючий закон мають особливості щодо термінологічного вжитку: визначення чинний вибирає, окрім значення «який діє» ще й значення «який має юридичну силу», що й відповідає поняттю «действующий закон». Відповідно, чинний закон (який має юридичну силу) та діючий закон (який постійно функціонує).

Виходячи з практики використання термінологічних одиниць у різних комунікативних аспектах, синтагматичних контекстах, включаючи лексико-семантичні зв'язки між термінами та словами загального вжитку, в юридичній теорії і практиці, науковому обігу на шляхах застосування правових понять і визначень, зазначимо, що термін поза конкретної мовленнєвої ситуації або контексту несе загальну інформацію, так би мовити потенційну однозначність, бажану та теоретично виважену. Свою семантичну конкретизацію термін одержує за конкретних умов як лексичного, так і синтагматичного контексту, який сприймається, насамперед, як мовні умови застосування терміна [43].

Такі контекстні умови лексичної сполучуваності можуть стати засобом відбору потрібного значення і засобом актуалізації термінологічного значення. Ця закономірність стосується не тільки загальноновживаних слів, які мають кілька значень, а й термінологічних одиниць, які є потенційно однозначними і мають, реалізуючи свою семантику за певних контекстних умов, підтверджувати свою однозначність, конкретизуючи та актуалізуючи своє значення. На синтагматичному рівні в процесі сполучуваності слів відбувається, таким чином, специфікація значення, яка ґрунтується на знаннях про поняття, реалії, і тому, на нашу думку, не є виключно лінгвістичним явищем. Усталена та однозначна юридична термінологія визначається, передусім, тенденцією застосування на синтагматичному рівні термінологічних одиниць в контекстних умовах сполучуваності, яка

разом із позамовними чинниками, зумовленими об'єктивною відкритістю юридичної галузі, всіляко сприяє виявленню, правильному вибору та залученню до активного вжитку окремої семантики певного терміна.

Такі підходи щодо процесів відбору, застосовування і функціонування однозначного терміна в контекстних умовах лексико-семантичної сполучуваності, спрямованої на конкретизацію семантики, значною мірою звужують і, одночасно, спрямовують пошук необхідного термінологічного відповідника в правильному напрямі. Вибір і застосовування терміна, відповідно, здійснюється в межах термінологічної системи із залученням і використанням таких засобів, як контекстні умови, парадигматичні відношення, лексико-семантична сполучуваність слів, мовні асоціації, знання, смаки та уподобання, які в цілому впливають на правильність вибору однозначної термінологічної лексики.

Висновки до розділу 1

Застосування певних стратегій і прийомів, у тому числі перекладацькі трансформації, дозволяють забезпечити адекватний і еквівалентний переклад.

Єдиною адекватною моделлю перекладу може бути тільки універсальна трансформаційна модель, оскільки їй притаманні три основні стадії перекладу:

- 1) аналіз поверхневої структури іноземних мов за допомогою граматичних трансформацій;
- 2) перенесення смислів іноземних мов з трансляцією одиниць вихідної мови з однієї мови в іншу;
- 3) реконструювання одиниць вихідної мови, коли текст піддається остаточній адаптації згідно з нормами мови перекладу

З одного боку, перекладач повинен зберегти авторські культурні маркери, а з іншого – допомогти читачеві ідентифікувати їх, зазвичай шляхом адаптації. Перекладач, як і будь-який інший реципієнт, повинен розпізнати невідповідності, які містить вихідний текст, і як у процесі

розуміння, так і при перекладі компенсувати їх своїм досвідом перекладу і сприйняття текстів, а також своїми знаннями навколишньої дійсності.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАНКОМОВНИХ ІНСТРУКЦІЙ ДО КОСМЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Різновиди спеціальної лексики франкомовних інструкцій і пошуки їх еквівалентів при перекладі українською

2.1.1 Терміни

Краса обличчя, волосся, догляд за тілом були постійною турботою людини з найдавніших часів і до наших днів. Доглядаючи за шкірою, прикрашаючи її за допомогою декоративних косметичних засобів, вона намагалася надати їй більш свіжого і здорового вигляду.

Краса символізує молодість і здоров'я, тому сучасне суспільство приділяє особливу увагу зовнішній красі. Так, Ж. Бодрійяр зазначає: «Краса не є більше дарунком природи або доповненням моральних якостей. Це основна, неминуха якість тих, хто доглядає за своїм обличчям і за своєю фігурою як за своєю душею»[1, с. 172].

«У жінки є тільки одна можливість бути красивою, але бути привабливою є сто тисяч можливостей». Цей вислів Шарля Монтеск'є може цілком стати девізом косметології, яка зародилася як уміння доглядати за зовнішністю, зберігати і підкреслювати красу за допомогою різних способів і засобів. Увібравши в себе всі теоретичні відомості і практичні можливості корекції зовнішніх даних людини за допомогою медичних методик, ця галузь індустрії краси та здоров'я особливо бурхливо розвивається в наші дні.

Косметологічна лексика формує розгалужену терміносистему, що об'єднує загальнолітературну лексику і спеціальні терміни. Лексичний склад

спеціальної мови косметології неоднорідний. Лексико-семантичне ядро складають загальнонаукова і вузькоспеціальна термінологія: soins, hydratation, nutrition, pureté, longévité, apaisement, anti-taches, comblement des rides, peau d'orange, bajoues, pli d'amertume, patte d'oie, vergeture, cellulite, cernes, peeling, varicosité, vallée des larmes, pli naso-génien, traitement des vergeture par carboxyth rapie (injection de gaz carbonique), lifting de la face interne, réduction longitudinale, rides d'expression, blépharoplastie inférieure sans cicatrices, rétention de la peau et redensification du derme, augmentation de volume par injections d'acide hyaluronique, correction de pt se, rhinoplastie médicale, rides péribuccales, rajeunissement, exérèse des tumeurs cutanées.

Косметичні засоби: cr mes de nuit, de jour, de contour des yeux, des lèvres, antirides, huiles de soin, masques de visage, gommages, laits corporels, antiboutons, anti vergetures.

Інгредієнти косметичних засобів: tripeptide, dérivé pétrolier, pétrochimie, p trolatum, silicones, polyéthylène, glycol, sodium sulfate.

Поширені прикметники: moussant, astringent, inoffensif, tonique, amincissant, adoucissant, déodorant, antioxydant, rafraîchissant, émollient, insaturé, tonique, antiseptique, exfoliant,  claircissent,  mulsifiant, humectant, k ratolytique, tensioactif, lisse,  clatante, ultra-efficace.

Терміни належать до особливої групи слів мовної системи, що обумовлено характерними словотворчими, семантичними, структурними і стилістичними властивостями. Специфіка терміна має на увазі наявність у нього таких ознак, як фіксованість змісту, співвідношення з поняттям, приналежність до конкретної області знання, незалежність від контексту, системність, стилістична нейтральність, вмотивованість, відтворюваність у мовленні, однозначність.

Додатковими ознаками можуть виступати інтернаціональність, відсутність синонімії. Властивість мотивованості постає одним з найважливіших чинників, оскільки дозволяє, дотримуючись певної логіки,

формувати за сформованою моделлю і на підставі виявлених принципів нові номінації відповідної терміносистеми.

2.1.2 Квазітерміни та Передтерміни

Відповідно до характеру номінованого поняття, термінологія класу жіночої косметики може бути класифікована за тематичними групами з опорою на критерій функціональної дії номінованих косметичних засобів. Виходячи з цього, в системі французької мови були виділені 3 тематичні групи: «Декоративні засоби», «Засоби для догляду за обличчям», «Засоби для догляду за тілом», які в свою чергу поділяються на підгрупи, ідентифікаторами для яких виступають компоненти, що вказують на певну частину тіла, оброблювану косметичним засобом, і на мікрогрупи, виділення яких засноване на різних принципах, залежно від особливостей тематичної підгрупи, до якої вони входять.

Між членами тематичних груп зазвичай спостерігаються родо-видові відносини, наприклад, термін, за допомогою якого номінується крем для обличчя, об'єднує такі поняття як крем-флюїд, крем-скраб, автозасмага, тональний крем і т.ін., що передаються відповідними термінологічними одиницями, і у французькій мові можна спостерігати подібні відносини: *crème de beauté – fluide, scrub, crème auto-bronzante, le fond de teint*, etc.

Компоненти однієї тематичної групи мають значення, які виражають дві семантичні ознаки, що співвідносяться з певними явищами екстралінгвістичної дійсності: інтегративною і диференційною. Як правило, інтегративним компонентом є слово, яке вказує на основну функцію засобів, номінованих елементами тематичної групи, воно є своєрідним ідентифікатором. Диференційні конституенти зазвичай вказують на форму випуску, склад, консистенцію, тривалість дії засобу. Так, диференційними для підводки можуть бути наступні ознаки: склад (підводка з золотими частинками / *Eye-liner à paillettes*); консистенція (рідка підводка / *Stylo eye-liner liquide*), форма випуску (гелева підводка / *Eye-linerengel*); тривалість дії

(стійка підводка / Styloeye-linerlongueteneue); водостійкість (водостійка підводка / Eye-linerrésistant à l'eau); інтенсивність кольору (підводка для очей насиченого кольору / Eye-linerà lacouleurintense, Eye-liner ultra-pigmentés) і т.ін.

Більшість термінологічних об'єднань містить одиниці, частина з яких побудована на основі загальноновживаних слів, що представляють собою універби (крем, бальзам, гель, серветки), які використовуються і в інших сферах. Ускладнення терміна компонентами, що дозволяють диференціювати косметичний засіб і визначити його додаткові властивості, призводить до громіздкості.

Деякі терміни можуть бути односкладними в силу того, що ідентифікаторами для них є слова, вживання яких характерне тільки для косметології. Як правило, це одиниці, що належать до позначувальних засобів, що використовуються для глибокого очищення шкіри обличчя або тіла («гоммаж», «пілінг», «скраб» - в українській мові, «Gommage», «Peeling» - у французькій).

Класифікація термінів за тематичним принципом дозволила виділити певні семантичні відносини, що встановлюються між одиницями даної системи, а саме: відносини як внутрішньої, так і міжмовної синонімії (base fixante yeux - засіб-основа для тіней; ombre éclat base paupières - тіні-основа під макіяж ; crayon, stylo - олівець, контур); антонімії (крем для сухої шкіри - крем для жирної шкіри / Crème peau sèche - Crème peau grasse; денний крем - нічний крем / Crème anti-âge Jour - Crème Nuit); метонімії («олівець» і «контур» / «crayon» і «dessin»). Подібні зв'язки характерні для термінологічних груп французької мови.

2.1.3 Номени

До універсальних властивостей французької термінології можна віднести також наявність полісемії та інтернаціональність окремих термінів. Наприклад, термінотвірні компоненти Teint і основа використовуються в

двох мікрогрупах: «Основа під макіяж» і «Тональні засоби». Інтернаціональністю характеризується, в основному термінологічна мікрогрупа «Засоби глибокого очищення», представлена запозиченнями: так, французька термінологія включає запозичення з англійської мов (peeling).

До специфічних особливостей французької термінології можна віднести більшу кількість запозичень з англійської мови, які іноді дублюються словами французького походження (Leblush / Lefard à joues / рум'яна; waterproof / résistant à l'eau / waterproof / водостійкий), що призводить до появи синонімів. Французам властиве прагнення використовувати в якості основи терміна прикметники, які набувають статусу іменника (Démaquillant - засіб для зняття макіяжу; Exfoliant – відлущуючий гель), що робить терміни більш простими за складом.

Тільки у французькій термінології нами була виявлена метафора, яка свідчить про те, що термін може бути побудований на основі образного сприйняття («lesyeuxaubleuet» - особливо чутливі очі). Українські косметичні терміни характеризуються більшою громіздкістю, що обумовлено особливостями мовної системи, і меншою інтернаціональністю, оскільки вони рідше будуються на основі слів іноземного походження. Цей факт пояснюється тим, що термін повинен бути мотивованим, а використання запозичень позбавляє його цієї властивості. Трансляція ж термінів засобами англійської мови у французів труднощів не викликає, тому що більшість населення Франції володіє англійською.

Результати дослідження групи термінів, які обслуговують сферу жіночої косметології, дають можливість констатувати переважання термінологічних словосполучень над термінами-словами. Незважаючи на те, що косметологія є галуззю медицини, термінологічні апарати відповідних областей знання сильно відрізняються. Косметична терміносистема не перейняла традицію побудови термінів на основі грецьких і латинських морфем. Вона формується, як правило, на основі загальноновживаної лексики,

що робить її мотивованою, але позбавляє косметичний термін однієї з головних властивостей – стислості.

Словотвірний аналіз косметонімів з колористичним компонентом і підрахунок статистичних даних показує, що найпоширенішим способом словотвору колоронімів косметонімічного поля є конверсія, зокрема, ад'ективація іменників. Слід зазначити, що цей тип словотворення більш поширений у французькій мові і з меншими проявами спостерігається в українській мові:

В українській мові: Тобі йде помада фуксія, а слива зовсім не твоя.

У французькій мові: le rouge à lèvres fraise, abricot, cerise, lilas, chocolat.

Ад'ективовані іменники французької мови в українській мові часто передаються складними прикметниками, або суфіксально-ознаковими словами: Blanc neige – білосніжний, gris perle – перловий, beurre frais – вершковий, vert émeraude – смарагдовий, bleu ciel – небесно-блакитний, bleu lavande – світло-бузковий, gris souris – мишачий та ін.

Ідентична еквівалентність простежується і при передачі синтаксичних конструкцій французької мови N + A + de + N: couleur gris d'acier (сталевий колір), couleur gris d'étain (кольору олова), couleur gris de fer (металік), couleur bleu d'azur (блакитно-блакитний).

Шляхом підрахунку кількості французьких і українських косметонімів кольору, утворених за різними словотвірними моделями, було встановлено, що косметонімічні системи двох мов не збігаються. Якщо в українській мові більшість відтінків косметичних продуктів виражається складними якісними прикметниками (темно-синій, синьо-зелений, криваво-червоний, світло-рожевий, ніжно-блакитний і т. д.), то у французькій мові більшість косметонімів кольору мають форму ад'ективованого іменника.

Особливе місце у словотвірній системі досліджуваних різноструктурних мов відводиться колоронімам з елементами греко-латинського походження: ultrablue (ультрасиній), superblond (суперблондин), extranoir (ультрачорний), ultrarouge (ультрачервоні).

2.1.4 Професіоналізми

Компонентний аналіз фактичного матеріалу розкриває семну подібність та відмінності колоронімів французького і українського косметонімічного менталітету. Метод електронної обробки інтернет-ресурсів дозволив виділити наступні лексико-семантичні класи колоронімів:

1) косметоніми з диференційною семою похідного слова «географічна назва», одним з компонентів подібних конверсивів є топонім: le bleu delft (колір дельфтської голландської порцеляни, м Дельфт); вино - chartreuse (за кольором лікеру марки «Шартрез», Chartres), armagnac (колір коньяку провінції Гасконь), bleu de Berlin (берлінська лазур), le bleu de Prusse (пруська синь). До цього типу колоронімів належать лексеми бордо (м Бордо, Франція), solferino (колір барвника, що видобувається в Сольферіно, Італія), найменування квітів барвників, що містять в собі назви країн: угорський зелений - vert de Hongrie, індійська троянда (насичений рожевий) - rose indien, китайський синій (синьо-блакитний колір) - bleu de Chine, таїландська троянда (ніжний відтінок рожевого кольору) - rose de Siam, гавайська синь (спокійний синій) - bleu Hawaï, а також назви річок, морів і океанів, а також темно-зелений - vert nil, яскраво-блакитний - mers du Sud, блакитний (морський) - Pacifique, синюватий - Atlantique;

2) косметоніми з диференційною семою «Фітонім, флоронім»: pistache (фісташка), marron (коричневий), bleuet (волошковий), prune (сливовий), aubergine (баклажановий), sapin (темно-зелений), fraise (полуничний), framboise (малиновий), pomme (яблучний), carotte (морквяний), mandarine (мандариновий), lavande (лавандовий), fuchsia (яскраво-рожевий, колір фуксії), rose (рожевий), pignon / pivoine (малиново-рожевий, колір піона) , muguet (блакитно-білий, колір конвалії), tilleul (ніжно-зелений, цвіт липи), tête-denègre (темно-коричневий, колір капелюшка білого гриба);

3) косметоніми з диференційною семою «зоонім», мають характерне забарвлення: souris / gris souris (мишачий), saumon (лососеві, яскраво рожево-

оранжевий), canard / bleu canard (сіне-зелений), canari (канарково-жовтий), grenouille (темно-зелений), caméléon (коричнево-бежевий);

4) косметоніми з диференційною семою «діяч, історичний персонаж», наприклад: gris Louis XVI – благородний сірий. В українській мові ім'я короля Франції замінюється прикметником «благородний». Етимологія даного відтінку не встановлена, обумовлений він сірим кольором, характерним для оббивки меблів у стилі Людовика XVI, або задіяний інший етимон;

5) косметоніми з диференціальної семою «соціальний статус»: pourpre royal (королівський пурпурний), sultan (яскраво-червоний), rouge toréador (темно-червоний);

6) косметоніми з диференційною семою «назва харчових продуктів, напоїв»: thé (бежево-рожевий, чайний), couleur café au lait (колір кави з молоком), miel (медовий), chocolat (шоколадний), caramel (карамельний-світло коричневий), beurre (вершковий), crème (вершковий, кремовий), bonbon (яскраво-рожевий), saruccino (світло-кавовий), crème brûlée (крем-брюле);

7) косметоніми с диференційною семою «назва каменів і мінералів»: améthyste (світло-фіолетовий), turquoise (бірюзовий), émeraude (смарагдовий), zinzolin (червонувато-ліловий, зінзоліновий), corail (кораловий), cristal (прозорий), chrysobéryl (сіро-бузковий), agate (агатівий), rubis (рубіновий);

8) з диференційною семою явищ природи: horizon (синьо-бузковий, aurore (золотисто-рожевий), feu (вогненно-червоний) і інші.

2.2 Комуникативна еквівалентність україномовного тексту перекладу франкомовних інструкцій до косметичних засобів

Спеціальними прикметниками позначаються косметоніми кольору фарби для волосся, відповідно до природного відтінку волосся людини: blond, brun, chatain, рудий, чорнявий та інші.

Однак відтінок, що позначається в одній мові, може залишитися без спеціального лексичного вираження в іншому. В цьому випадку відтінки не відокремлюються від основного кольору і не розрізняються між собою. Наприклад, українським кольорам бурий, коричневий, темно-коричневий у французькому тексті може відповідати один тільки brun.

Але значно частіше одному українському прикметнику відповідає кілька французьких назв, які розрізняються відтінками або спеціалізацією. Наприклад: червоний - rouge, garance, червоний - carmin, vermeil, incarnat, écarlate; бузковий - lilas, mauve; бордо - bordeau, lie de vin - густо-червоний колір осаду вина; коричневий - brun, brou de noix, тютюновий - tabac, havane, cachou; помаранчевий - orange, рудий - roux, fauve, carotte, смаглявий - bronze, bazane, bistre, hale та інші.

У каталогах косметики фірм «Christian Dior» та «Melivita» [3] для позначення відтінків продукції використовуються кольори англійського походження – англіцизми: gold (золотисто-жовтий), pink (яскраво-рожевий), night sky («нічне небо», темно-синій з блискітками) – метафоричне відображення нічного зоряного неба.

Важливо відзначити, що в гонитві за звучністю і незвичністю назв відтінків косметичної продукції, з метою залучення клієнтів незвичайною назвою колора, виробники використовують в своїх каталогах імена власні, назви предметів і явищ, узятих з міфів, або відомі історичні факти. Прикладом таких косметонімів кольору, що зустрічаються в каталогах відомих косметичних марок, може служити епонім isabelle.

Колоронім isabelle (світло-коричневий, сіро-жовтий, бруднуватий солом'яно-рожевий), за легендою названий по імені іспанської принцеси Ізабелли (1566-1633), дочки Філіпа II, дружини австрійського ерцгерцога Альбрехта, яка під час облоги останнім Остенде у Фландрії (1601) дала обітницю не міняти сорочки до тих пір, поки фортеця не буде взята. Але оскільки облога тривала три роки, три місяці і три дні (до 1604 г.), сорочка отримала колір, званий нині isabelle.

Існує й інша думка про походження назви даного відтінку. Колоронім *isabelle* названий по імені Ізабелли I Кастильської (1451-1504), чоловік якої, Фердинанд II Арагонський, облягав місто Гранаду в 1491-1492. Облога тривала 8 місяців. Існує ще й версія арабського походження, *hizah* (лев), колір гриви лева. Епонім *Aphrodite* використовується для передачі ніжно-рожевого відтінку, а *Neptune* – для зеленувато-блакитного. В україномовних каталогах подібні епоніми не зустрічаються.

Проведений семний аналіз дозволив встановити, що в сфері косметики у французькій та українській мовах найбільшу частотність мають колороніми з диференціальною семою «Фітоніми» (23,8% від загальної кількості найменувань відтінків декоративних косметичних засобів) і з диференціальною семою «природні камені, мінерали, метали (22,7%).

У плані вираження досліджувані колороніми у французькій та українській мовах є лексикалізованими синтагмами, які мають такі конструкції: N + *Prép.* + N, V + *Prép.* + N, N + *Adj.*

Висновки до розділу 2

Сукупність французьких косметичних термінів, що функціонують в жіночій косметології, являє собою організоване об'єднання, що характеризується системністю, здатне піддаватися опису та аналізу. Специфіка косметичної термінології знаходить своє відображення у сфері функціонування, вона вживається не тільки фахівцями, але і широкими верствами населення.

Вже згадана система характеризується наявністю термінів, що представляють собою як односкладні одиниці, так і поширені словосполучення. Другий вид термінів можливо віднести до термінологічних одиниць на основі того, що вони виражають одне спеціальне поняття.

Відповідно до характеру номінованого поняття, термінологія класу жіночої косметики може бути класифікована за тематичними групами з

опорою на критерій функціональної дії номінованих косметичних засобів. Виходячи з цього, в системі французької мови були виділені 3 тематичні групи: «Декоративні засоби», «Засоби для догляду за обличчям», «Засоби для догляду за тілом», які в свою чергу поділяються на підгрупи, ідентифікаторами для яких виступають компоненти, що вказують на певну частину тіла, оброблювану косметичним засобом, і на мікрогрупи, виділення яких засноване на різних принципах, залежно від особливостей тематичної підгрупи, до якої вони входять.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОШУКУ ПЕРЕКЛАДНИХ ВІДПОВІДНОСТЕЙ ФРАНКОМОВНИХ ІНСТРУКЦІЙ ДО КОСМЕТИЧНИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Збереження структурно-композиційних норм при перекладі франкомовних інструкцій до косметичних засобів українською мовою

Мова – це завжди відкрита, а не ізольована система. На неї впливають і зовнішні, і внутрішні чинники. До зовнішніх, зокрема, належать наявність певного соціального устрою, зв'язки з іншими державами (політичні, економічні, торговельні, культурні), до внутрішніх: особливості мовної системи (лексичного складу, словотвору, граматики, орфографії тощо).

Окрім того, мова не догматична у своєму розвитку. У ній постійно відбуваються динамічні процеси: одні слова зникають, інші ж, навпаки, з'являються, ще інші – змінюють своє значення або переходять з однієї терміносистеми до іншої.

Як стверджують сучасні словники, косметика –

- 1) Засоби догляду за шкірою, волоссям, нігтями.
- 2) збірн. Засоби для надання свіжості й краси обличчю й тілу людини.

3) перен. Про те, що зовні додає чому-не-будь привабливіший вигляд [1].

Косметологія – галузь знання, що вивчає лікувальну й декоративну косметику, розробляє засоби і методи покращення зовнішності людини [1]. Як і кожна термінологія, терміносистема косметики та косметології має своє ядро і периферію. Ядром цієї терміносистеми є власне терміни косметики й косметології, а периферією – терміни гігієни, фармакології, дерматології, хімії, фітології, етики та естетики, фізичного виховання та спорту, торговельних відносин.

Терміни косметики та косметології ще не були в полі зору мовознавців-термінологів, а терміни хімічні досліджували Г. Наконечна, Н. Цимбал, фармакологічні – Л. Петрух, фізичної культури та спорту – О. Боровська, М. Мартинюк, М. Паночко та ін. Загальні засади розгляду терміносистем подано в працях українських (Л. Боярової, Т. Кияка, А. Крижанівської, І. Кочан, Г. Мацюк, Н. Овчаренко, Г. Онуфрієнко, Т. Панько, Л. Симоненко) та зарубіжних учених (Н. Васильєвої, Б. Головіна, В. Даниленко, Т. Канделакі, В. Лейчика, Д. Лотте, О. Реформатського, О. Суперанської, О. Татарінова, А. Хаютіна, С. Шелова та ін.). Дослідження термінолексики косметики та косметології як основи фахового мовлення сприятиме збагаченню інформаційно-технологічного розвитку суспільства, удосконаленню, упорядкуванню й унормуванню галузевої терміносистеми.

Оскільки кожна мовна одиниця дихотомна – має план змісту і план вираження, то й кожна галузева система – це єдність понять та їх позначень – термінів. Особливістю терміносистеми косметики й косметології є те, що тут дуже багато іншомовних слів. Очевидно, це пов'язано з тим, що сама наука зародилася в сиву давнину в стародавньому Єгипті.

У перекладі з грецької, слово «косметика» означає мистецтво прикрашати. Тисячі років тому люди вперше стали розфарбовувати свої обличчя і тіла яскравими фарбами.

Макіяж використовувався в різноманітних релігійних ритуалах і містичних діях. Первісні воїни прикрашали себе малюнками і візерунками перед поєдинками, щоб своїм загадковим образом лякати ворогів. Потім із засобу залякування косметика почала виконувати функцію, яка в подальшому і стала її основною – робити людину привабливішою.

Батьківщиною косметики вважається древній Єгипет. Тут мистецтво прикрашання обличчя і тіла досягло найбільшого розвитку. Для єгиптянок турбота про зовнішність була на першому місці. Вони фарбували волосся, вії, брови, нігті, губи, пудрилися і рум'янилися.

Вважалося соромом, якщо жінка не слідкувала за собою і ходила вдома і виходила в люди без макіяжу. Найбільшу увагу приділяли очам – дзеркалу душі, їх фарбували густою чорною рідиною, що називалася «мастим», наносячи її на повіки кісточкою чи спеціальною тонкою паличкою.

До періоду Давнього Єгипту відноситься перший відомий нам збірник косметичних рецептів цариці Клеопатри. У грецькій міфології відкриття косметики належить Афродіті, а її розповсюдження – Єлені Прекрасній.

У Древньому Римі існували також так звані «космети» – рабині, що прикрашали тіло і лице багатих жінок Давнього Риму. У ранньому Середньовіччі в Європі прикрашання обличчя і тіла вважалося гріхом. Тому косметика занепала.

Але вже в кінці Середньовіччя в арсеналі модниць з'явилися шикарні сукні й прикраси. Тому маємо чимало іншомовних слів на позначення косметичних понять, зокрема лексем грецького, латинського, романо-германського походження.

В Україні також існували свої національні косметичні традиції, це і маски з молочних продуктів, апітерапія, підфарбовування губ, брів, вій. Ідеал краси періодично змінювався. Змінювалися і підходи до зовнішності людини.

Відіграло роль і класове розшарування суспільства. Для аристократів ідеалом краси було бліде обличчя панянки, її худорлява, хвороблива постать,

а в народі, навпаки, цінувалися червонощокі, здорові, дужі дівчата, здатні гарно працювати і народжувати дітей.

Скажімо, в радянський час не випадало говорити про косметику. Її виробництво не було на належному рівні. На сучасному етапі розвитку терміносистеми галузі косметики спостерігаємо явище проникнення нових слів, що пов'язано з розвитком косметичної промисловості, косметичної медицини, широкими торговельними зв'язками, зокрема з появою на вітчизняному ринку іноземних косметичних фірм, компаній-дистриб'юторів тощо.

Склад термінів неоднорідний за походженням. Лівову частку становлять слова грецького походження (бальзам, дерма, дерматит, дерматоз, епідерміс, колаген, сінде, тон), латинського (гель, целюліт, папула, псоріаз, маска), німецького (туш, лак), французького (помада, парфуми, одеколон, масаж, манікюр).

Останнім часом в українську мову влилося чимало англіцизмів (скраб, ліфтинг, ревіталайзинг, шампунь, шейпінг, пілінг). Деякі з них подаються у власній літературі «Avon», «Mery Key», тому що є не тільки назвами фірм, а й зафіксовані як торгові марки.

Ці слова-терміни іншомовного походження можна поділити на семантичні групи. Власне косметологічні слова-терміни – це слова-терміни, які позначають основні поняття галузі, якими послуговуються не тільки працівники косметичних фірм, але й працівники косметичних салонів, лікарі-косметологи, лікарі-дерматологи та люди інших спеціальностей, що пов'язані з медициною загалом.

Можемо простежити первісне значення терміна і його трактування вже у косметичній термінології. Наприклад, термін дерма фіксують усі словники. За «Сучасним словником іншомовних слів», дерма (грец. *derma* – шкіра) – сполучнотканинна частина шкіри хребетних тварин і людини, розташована під епідермісом [10]. «Тлумачний словник поширених медичних термінів» [11] взагалі не пояснює цього терміна. Проте вже містить слова, похідні від

терміна дерма: дерматит (з грец. *derma* род. відм. *dermats* – шкіра, *-itis* – у закінченні іменника вказує на запальний стан); дерматологія (з грец. *derma* род. відм. *dermats* – шкіра, *logos* – слово, вчення, наука); дермоїд (з грец. *derma* – шкіра, *edios* – вид, образ) [11]. Те саме відбувається з терміном епідерміс (з грец. *epidermis*) – зовнішній поверхневий шар шкіри хребетних тварин і людини, складається з багатошарового епітелію [2].

Однак на відміну від терміна дерма термін епідерміс трактують вже і медичні словники [10] та [6] – епідеріс (з грец. *epi* – на, над, *derma* – шкіра) – поверхневий шар шкіри, що складається з багатошарового та плоского епітелію.

Це нашо́вхує на думку, що в медицині термін дерма вважають поширенішим у розмовному мовленні, тому не подають його, а термін епідерміс уже менш вживаним, бо фіксують його. Переважну частину значень власне косметологічних термінів уміщено тільки в медичних словниках.

У словничках, якими послуговуються в мовленні працівники косметичних дистриб'юторних компаній, термін дерма позначає таку шкіру, що розміщена під епідермісом і складається з еластичної тканини – колагена. У дермі розміщені кровоносні судини, нерви, потові й сальні залози, корені волосся і нігтів [9].

Щодо терміна епідерміс – це зовнішній шар шкіри, який постійно регенерує [9]. Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що власне косметологічні терміни (фарманезол, колаген, пептиди, аквафтем, сіндет, сурфактант, гумектант та багато інших) походять з грецької мови.

Терміни, що позначають назви хвороб шкіри чи вади зовнішності. На відміну від попередньої групи слів ці терміни подано тільки в медичних словниках і спеціальних словничках косметологічних компаній. Термін невус (з лат. *naevus*) – родима пляма [11]; невродерматит (з лат. *neurodermatitis* – запал, нервошкірозапалення) [6]; целюліт (лат. *cellulitis*, – *tidis* f; від *cellula* – комірка, клітина) – целюліт; папула – (з лат. *papula* – міхурець, прищ) –

елемент шкірної висипки, невеликий, щільний вузлик, піднесений над шкірою [11]; псоріаз (з грец. *prosa* – струпи, парма) – лускатий лишай (український відповідник) – хронічне рецидивуюче захворювання шкіри неясної етіології [11].

На противагу косметичні словнички взагалі не вказують, з якої мови походить термін – назва захворювання, а також називані поняття досить різні. Наприклад, невус – це результат діяльності клітин меланоцитів, що відповідають за пігментацію шкіри [5], папула – це гнійникове утворення, що є ускладненням вугрів [9], псоріаз – захворювання, в результаті якого з'являються червоні злущувальні плями, на яких шкіра відшаровується у вигляді сріблясто-білих лусочок та інколи кровить [9].

Тлумачення в медичних словниках та словничках компаній-дистриб'юторів досить різняться. Усі назви хвороб шкіри чи вад зовнішності переважно походять з латинської мови, хоча є велика кількість слів грецького походження.

До наступної категорії спеціальних слів можемо віднести загальні назви товару, якими в мовленні послуговуються всі працівники різних косметичних фірм, і не тільки дистриб'юторських. До них належать такі терміни, як: маска (з лат. *mascus* – личина) – пов'язка з вирізами для очей, яка надягається на обличчя, щоб не бути впізнаним [10], маска (з франц. *masque*), у медицині маска для наркозу, фізіотерапевтичних процедур, марлева асептична; у косметиці – шар крему, лікарського складу, накладений на обличчя або шию для лікування, догляду за шкірою [11]; маска (з фр. *masque*; з італ. *maschera* (маскера); від арб. (масхара) – насмішка; *larva*, – ae f) – личина [6, с. 402], маска – покращує структуру шкіри, видаляє з її поверхні фоговілі клітини і надлишковий підшкірний жир. Зволожує шкіру [9, с. 18].

Термін бальзам фіксує тільки «Сучасний словник іншомовних слів» (з гр. *balsamon*) – напіврідкі речовини рослинного походження або виготовлені штучно; містять ефірні масла і смоли: застосовуються в техніці та медицині

[10]. Термін гель (лат. *gelu* – мороз, лід) – однорідні колоїдні драглі, що мають деякі властивості твердих тіл [10].

Медичні словники цих термінів не фіксують. У косметичних словничках гель – густа біла рідина для ванни і душу, ароматизований. Ефективно і м'яко очищує і сприяє збереженню в ній балансу вологи [9].

Тон (з гр. *tonos* – напруження, наголос) – одне із значень – відтінок кольору [10]. Медичні словники фіксують цей термін із зовсім іншим значенням. Тон – це засіб декоративної косметики, що допомагає приховати недоліки шкіри обличчя, виглядає натурально і прозоро [5].

Помада (від фр. *pomade* від *pomate* – яблуко) – косметичний засіб для прикрашання губів та догляду за ними: тверда суміш ланоліну, парафіну, парфумерних олій, спермацету, терцину, вітамінів, ароматичних речовин і барвника [10, с. 543]. Медичні словники цього терміна не фіксують взагалі. У тлумаченні дистриб'юторних компаній помада – найпопулярніший засіб декоративної косметики, вона заслужено користується популярністю у представниць прекрасної статі. Часто, крім макіяжу, застосовується для зволоження, живлення шкіри губ, захисту від шкідливих факторів довкілля. Слово *pomade* означає яблуко – перший випадок пояснення етимології терміна в косметичному посібничку.

Медичні словники на відміну від «Сучасного словника іншомовних слів» не фіксують, наприклад, терміна скраб (від англ. *scrub* – дряпати) – косметичний засіб, призначений для очищення шкіри обличчя й тіла від змертвілих клітин [10]. У косметології термін скраб витлумачено так само [19, с. 38]. Медичні словники не фіксують цього терміна. Термін туш (від нім. *tushe* – фарба) – чорна фарба для креслення та малювання пером або пензлем [10]. У косметології тлумачать так: «фарба, призначена для надання виразності очам» [8]. Медичні словники терміна не фіксують.

У цій семантичній групі слів переважають терміни, які походять з різних мов, зокрема грецької, латинської, арабської, французької, німецької та англійської.

У косметичі головним чинником вибору терміна є акцентування не на його походженні, а на функції, що виконує певний товар. Бік етимології взагалі не враховується. Назви фірм. Цікаво, що ці назви зазвичай подають у власній літерації. Це, зокрема, фірма «AVON», яка в українському відтворенні має назву «Ейвон». Фірму заснував у 1886 році Д. Х. Макконнел. Перша її назва – Каліфорнійська парфумерна компанія. З виникненням нової лінії виробництва, що мала назву «Ейвон», компанія офіційно набула назви AVON Products Inc. В українській мові як назва фірми вживається просто «Ейвон» [4].

Серед інших косметичних гігантів – фірма «Mary Kay», створена у 1963 році. Вона названа іменем її засновниці пані Мері Кей Еш, яка перша застосувала метод прямого продажу в Америці. В українській мові компанія теж має ту ж назву, що й в англійській, тільки пишеться кирилицею «Мері Кей» [8].

Якщо говорити про третього представника – косметичну компанію «Faberlic», то її назва походить з французької мови, що дослівно означає колір. Але компанія є французько-російською, і на теренах колишнього Радянського Союзу працює тільки під назвою «Faberlic», що інколи ототожнюється зі словом – киснева косметика. Тому в мовленні пересічного мовця назва «Faberlic» є синонімом до словосполучення киснева косметика, назва завжди пишеться тільки латинськими літерами [3].

Отже, можемо констатувати, що в терміносистемі косметики та косметології левову частку займають слова іншомовного походження, що прийшли до нас з грецької, латинської, французької, італійської, німецької та інших мов.

Систематизація лексики на основі тематичного принципу передбачає визначення семантичного інваріанту, виявлення смислових зв'язків і структурного типу відносин. Як правило, термінологічна тематична типологія будується на основі іменників, що класифікуються з урахуванням їх приналежності до конкретної предметної тематичної сфери. Таким чином,

тематичні групи слід розглядати як сукупність лексем, що позначають певну предметну сутність.

Сукупність французьких косметичних термінів, що функціонують в жіночій косметології, являє собою організоване об'єднання, що характеризується системністю, здатне піддаватися опису та аналізу. Специфіка косметичної термінології знаходить своє відображення у сфері функціонування, вона вживається не тільки фахівцями, але і широкими верствами населення.

Вже згадана система характеризується наявністю термінів, що представляють собою як односкладні одиниці, так і поширені словосполучення. Другий вид термінів можливо віднести до термінологічних одиниць на основі того, що вони виражають одне спеціальне поняття.

3.2. Синтаксичні трансформації у перекладі франкомовних інструкцій до косметичних засобів українською мовою

Досягнення сучасної науки, посилення процесів глобалізації і загальна зацікавленість у підвищенні якості, безпеки та ефективності лікарських засобів роблять все більш актуальною необхідність розробки єдиних підходів до стандартизації та контролю їх якості. Намічений на 2014 р перехід вітчизняних фармацевтичних компаній на стандарти GMP, а також вжиті на міжнародному рівні зусилля з гармонізації фармакопейних стандартів – приклади найбільш важливих кроків у цьому напрямку [6].

При цьому обмін професійним досвідом і думками здійснюється в умовах багатомовної комунікації, оскільки більшість текстів в галузі стандартизації ЛЗ, серед яких провідні світові фармакопеї (Eur. Ph., USP, BP, JP та ін.), офіційні документи ВООЗ, Європейського директорату з якості лікарських засобів (EDQM), Управління з контролю за якістю харчових продуктів і лікарських препаратів США (FDA), Європейського агентства лікарських засобів, Конвенції з фармацевтичних інспекцій і т.д. видаються французькою мовою.

Необхідно відзначити, що комунікація є ефективною лише в тому випадку, якщо вона сприяє досягненню цілей учасників спілкування, що передбачає наявність взаєморозуміння в рамках певної професійної тематики. В умовах багатомовної письмової комунікації головним засобом є іноземна мова, що потенційно загрожує певними бар'єрами на шляху ефективного обміну інформацією.

У широкому сенсі сфера професійної діяльності обслуговується спеціальною мовою, в основі якої лежить термінологія. Незнання основних елементів термінологічної системи і особливостей її функціонування може призвести до помилок в побудові, перекладі і розумінні спеціальних текстів.

В силу історичних, соціальних і економічних причин мова наукової комунікації будь-якої країни відчуває на собі постійний вплив з боку національних мов інших країн світу. Зокрема, французька мова дуже вплинула на формування фармацевтичної (і в більш широкому розумінні – медичної) термінологічної системи в українській мові. Даний вплив виражається насамперед у запозиченні термінів.

Аналіз перекладних і автентичних україномовних текстів з фармацевтичної тематики, словників спеціальних термінів і практики використання запозичень з французької мови свідчить про відсутність єдиного підходу до вживання ряду термінів, що відносяться до області фармацевтичного аналізу. Умовно всі складнощі, пов'язані з вживанням спеціальних термінів, можна поділити на три групи:

1) паралельне використання в українській мові декількох термінів для позначення одного і того ж спеціального поняття;

2) відсутність в українській мові термінологічної одиниці, що позначає те чи інше спеціальне поняття;

3) використання в українській мові некоректного перекладу франкомовного терміна для позначення того чи іншого спеціального поняття.

Запозичені терміни входять в приймаючу мовну культуру за допомогою транслітерації, транскрипції, калькування та інших видів

перекладу: вакцина (vaccin), хроматографія (chromatographie), титрувати (titrer), вестерн-блот (Western blot), дезінфікувати (désinfecter), дженерик (médicament générique), ізоелектричне фокусування (mise au point isoélectrique) гель-тромб (gel caillot), антитіло (anticorps), біонавантаження (Bioburden) і т.п.

Незалежно від способу перекладу запозичених термінів у приймаючій культурі вони протягом певного, іноді досить тривалого періоду часу продовжують сприйматися як іншомовні включення, незвичні для слухового і зорового сприйняття і не завжди зрозумілі пересічному носієві мови.

Нерідко це призводить до того, що в українській мові для позначення запозичених понять поряд з перекладними з'являються свої терміни, співзвучні нормам української літературної мови. Таким чином, в українській мові для позначення одного і того ж поняття можуть одночасно використовуватися декілька позначень, що суперечить самій природі терміна, оскільки його основне призначення полягає в тому, щоб виключити виникнення багатозначності.

Прикладом подібного «паралельного» використання декількох термінів для позначення одного і того ж поняття може служити ситуація, що склалася навколо французького терміна *norme de référence*, який в україномовних наукових і регуляторних текстах, що стосуються використання стандартних зразків, має цілий ряд відповідностей.

Інший французький термін з області стандартизації і контролю якості лікарських засобів – *matériau de référence certifié* – також має кілька відповідників в українській мові.

Для кожного з вищезгаданих французьких термінів в українській мові існує як мінімум 4-5 відповідностей, дві з яких абсолютно ідентичні, тобто в ряді нормативних і наукових текстів поєднання «стандартний зразок» і «еталонний матеріал» можуть відповідати як французькому терміну *norme de référence*, так і *matériau de référence certifié*. При цьому важливо відзначити, що ці терміни не є абсолютними синонімами, але відображають пересічні

поняття. Відсутність однаковості у використанні термінів для позначення понять з галузі стандартизації та контролю якості лікарських засобів підтверджується і у випадку з французьким термінологічним сполученням *matériau de référence certifié*, яке зустрічається в україномовних текстах як мінімум в чотирьох різних варіантах.

Французькі аббревіатури MRC (а також SRC (*substance de référence certifiée*)) часто не перекладаються українською мовою і зберігаються в тексті в французькому написанні [4, с. 279, 333].

Наведені вище приклади свідчать про відсутність в українській мові суворої, логічно вибудованої термінологічної системи для позначення ряду ключових понять з галузі стандартизації та контролю якості ЛЗ. Подібна ситуація загрожує складнощами у багатьох відношеннях: фахівцеві-початківцю складно розібратися в різноманітті визначень та визначень основних понять, що може привести до формування хибних уявлень стосовно досліджуваної наукової області; перекладачеві складно підібрати правильний варіант для позначення понять, що містяться в початковому тексті, що в свою чергу призводить до появи неякісних перекладів і завдає шкоди наявній науковій картині.

Тому, в якості невід'ємної частини загальносвітової гармонізації в області фармації, доцільною представляється робота над створенням єдиної системи термінів, що позначають запозичені з французької мови поняття в сфері стандартизації та контролю якості лікарських засобів.

Складнощі подібного характеру виникають також при роботі з франкомовними і перекладними текстами, присвяченими експертизі і контролю якості ЛЗ, в яких зустрічається термінологічне словосполучення *spike sample*. На основі аналізу контекстів, в яких зустрічається цей термін, а також однокореневих і близьких до нього за значенням термінів і поєднань (*pour piquer, piquer, échantillon enrichi*), можна зробити висновок, що *échantillon de pointe* позначає зразок препарату, в який (для проведення аналізу) було додано точно виміряну кількість активної субстанції. На

користь правильності висновку свідчить опис методу *dopant à la matrice*. В українській мові схоже словосполучення, яке могло б використовуватися для позначення аналогічного поняття, відсутнє, тому найбільш доцільною стратегією при перекладі подібних термінологічних поєднань представляється описовий переклад.

До третьої групи складнощів, пов'язаних з вживанням спеціальних термінів, відноситься використання в українській мові некоректного перекладу франкомовного терміна для позначення того чи іншого спеціального поняття. Як приклад можна навести франкомовний термін, прийнятий для позначення одного з методів відбору проб, - *méthode du cône et de la division*. Даний метод описує процедуру, при якій первинна проба насипається на плоску поверхню у вигляді симетричного конуса, потім конус розрівнюється за допомогою плоского інструменту, наприклад, лопатки, і ділиться на чотири рівні квадрати, після чого один з цих квадратів береться в якості вибірки. При необхідності процедура може бути повторена (обраний квадрат ділять ще на чотири частини і т.д., поки не буде отриманий необхідний обсяг вибірки) [7]. В українській практиці відбору проб широко відомий метод квартування:

З об'єднаної проби методом квартування виділяють середню пробу. Для цього сировину поміщають на гладку, чисту, рівну поверхню, перемішують, розрівнюють по можливості тонким, рівним по товщині шаром у вигляді квадрата і по діагоналі ділять на чотири трикутники. Два протилежні трикутники видаляють, а два залишені з'єднують, обережно перемішують, розрівнюють у вигляді квадрата, знову ділять по діагоналі і видаляють такі два протилежних трикутника. Так повторюють до тих пір, поки в двох залишених трикутниках не залишиться кількість сировини, відповідна масі середньої проби. Як видно, *cone and quartering method* і метод квартування представляють собою різні процедури, тому українське поєднання не може використовуватися для перекладу французького. Проте

подібний переклад зустрічається в українському виданні Європейської фармакопеї.

Трансформації є невід'ємною частиною перекладацької діяльності. Актуальним також є питання використання перекладацьких трансформацій в текстах різних функціональних стилів мови. При перекладі текстів різних функціональних стилів перевага надається різним типам трансформацій, а тому доречним є проведення дослідження, метою якого є виявлення тих трансформацій, що є найбільш часто вживаними та характерними для текстів науково-технічного стилю мови [18, с. 13].

Як відомо, метою перекладу є досягнення адекватності. Тому основне завдання перекладача полягає в тому, щоб уміло вжити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав усю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу. Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями [14, с. 25]. Перекладацькі трансформації становлять особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у межах однієї мови.

Таким чином, підбиваючи підсумок вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що в сучасній практиці використання перекладних термінів з галузі стандартизації та штучного запліднення відсутня суворая система регламентації, що призводить до ряду труднощів при роботі як з автентичними, так і з перекладними текстами.

Висновки до розділу 3

Таким чином, словотвірний аналіз косметичної термінології французької мови свідчить про перевагу лексико-семантичного та суфіксального способу словотворення. Складання основ і цілих слів є досить

продуктивним у термінотворенні номінацій на позначення процедур та хірургічних методів лікування косметичних вад.

Термінологічні одиниці синтаксичного словотворення становлять специфічну ланку спеціальної ЛКК й характеризуються прозорою мотивацією, семантичною цілісністю, точністю відбиття змісту позначуваного в терміні, що компенсує відсутність у терміносполук однієї з важливих ознак терміна – стислості. Номінація понять галузі косметики за допомогою термінів-словосполучень на сьогодні є одним із основних способів творення термінів у досліджуваній сфері.

Французька мова інструкцій до косметичних засобів КК формується відповідно до таких загальних мовних тенденцій: адекватність, або поняттєва точність; деривативність, або здатність творити похідні; економність, або стислість написання; евфонічність, або милозвучність.

ВИСНОВКИ

У роботі розглянуто стилістичні особливості академічних наукових текстів, тобто наукових текстів, розрахованих на вчених-фахівців в тій чи іншій області знання.

Всякий тип тексту характеризується тим, хто виступає в якості його автора і адресата.

Автор наукового тексту – це фахівець, вчений, що працює в цій галузі знань, дослідник, винахідник, технічний експерт і т.д. При цьому автор завжди вказаний. Анонімних наукових текстів не буває. Інша справа, що в якості учасника може виступати не один вчений, а, скажімо, ціла група учених або ціла науково-дослідницька організація, лабораторія тощо.

При цьому індивідуальність автора нівелюється до мінімуму. Автор виступає носієм корпоративних знань. Не випадковою є вимога до майже всіх наукових робіт – розкривати ту чи іншу проблему з урахуванням історичної перспективи.

«Історія питання» - дуже важливий компонент наукового тексту. Вона допомагає зберегти спадкоємність накопичених і віднайдених знань. Автор наукового тексту завжди спирається на досвід попередніх поколінь вчених і дослідників, щоб не повторювати їх помилок і максимально враховувати їх позитивний досвід і досягнення.

Все, в чому автор наукового тексту може дозволити собі відійти від загальноприйнятого канону викладу, - це час від часу здійснювати незначний відступ від академічності, ступеню складності або, навпаки, простоти подачі матеріалу і вживання своїх улюблених мовних зворотів, слів і виразів, які, однак, не виходять за рамки нейтральної, книжної мови.

Разом з тим в науковому тексті ми спостерігаємо деякі особливості стилю викладу, що мають національно обумовлений, культурно-конвенційний характер. Так, відхід від академічності викладу неоднаковий в різних культурно-мовних спільнотах. В українській або, скажімо, німецькій науковій традиції автор наукового тексту має менше свободи, в той час як в англійській традиції відхід від академічності присутній в більшій мірі.

Застосування певних стратегій і прийомів, у тому числі перекладацькі трансформації, дозволяють забезпечити адекватний і еквівалентний переклад.

Єдиною адекватною моделлю перекладу може бути тільки універсальна трансформаційна модель, оскільки їй притаманні три основні стадії перекладу:

- 1) аналіз поверхневої структури іноземних мов за допомогою граматичних трансформацій;
- 2) перенесення смислів іноземних мов з трансляцією одиниць вихідної мови з однієї мови в іншу;
- 3) реконструювання одиниць вихідної мови, коли текст піддається остаточній адаптації згідно з нормами мови перекладу

З одного боку, перекладач повинен зберегти авторські культурні маркери, а з іншого – допомогти читачеві ідентифікувати їх, зазвичай шляхом адаптації. Перекладач, як і будь-який інший реципієнт, повинен

розпізнати невідповідності, які містить вихідний текст, і як у процесі розуміння, так і при перекладі компенсувати їх своїм досвідом перекладу і сприйняття текстів, а також своїми знаннями навколишньої дійсності.

Сукупність французьких косметичних термінів, що функціонують в жіночій косметології, являє собою організоване об'єднання, що характеризується системністю, здатне піддаватися опису та аналізу. Специфіка косметичної термінології знаходить своє відображення у сфері функціонування, вона вживається не тільки фахівцями, але і широкими верствами населення.

Вже згадана система характеризується наявністю термінів, що представляють собою як односкладні одиниці, так і поширені словосполучення. Другий вид термінів можливо віднести до термінологічних одиниць на основі того, що вони виражають одне спеціальне поняття.

Відповідно до характеру номінованого поняття, термінологія класу жіночої косметики може бути класифікована за тематичними групами з опорою на критерій функціональної дії номінованих косметичних засобів. Виходячи з цього, в системі французької мови були виділені 3 тематичні групи: «Декоративні засоби», «Засоби для догляду за обличчям», «Засоби для догляду за тілом», які в свою чергу поділяються на підгрупи, ідентифікаторами для яких виступають компоненти, що вказують на певну частину тіла, оброблювану косметичним засобом, і на мікрогрупи, виділення яких засноване на різних принципах, залежно від особливостей тематичної підгрупи, до якої вони входять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Акулинина Т.В. Экстралингвистическая обусловленность особенностей английской терминологии компьютерной информатики: Дис. ... канд. филол. наук. - Омск, 2003. - 157 с.
- Алексеева И.С. Введение в переводоведение. СПб.: Филологический факультет СПбГУ. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 352 с.
- Алексеева Л. М. Проблемы термина и терминообразования : учеб. пособие по спецкурсу. - Пермь: Изд-во Перм. гос. ун-та, 2004. - 120 с.
- Алексеева Л.М. «Лингвистика термина». Лексикология. Терминоведение. Стилистика. Сборник научных трудов. - Москва- Рязань, 2003.-374 с.
- Алексеева Л.М. Терминопорождение как основа научного творчества. М., 2008.- 119 с.
- Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка: Учеб. пособие для студентов. - 3-е изд., стереотип. - М.: Дрофа, 2001. - 288 с.
- Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. - М., 2006.- 150 с.
- Бабалова Г.Г. Системно - аспектуальное функционирование компьютерной терминологии. Дис. ... докт. филол. наук. - М., 2009. - 380 с.
- Бархударов Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. -М., «Междунар. отношения», 2003. - 240 с.
- Валгина Н.С, Розенталь Д.Э, Фомина М.И. Современный русский язык. Учебник. - М.: Логос, 2002. - 528 с.
- Виноградов В.В. Словообразование в его отношении к грамматике и лексикологии // Изб. труды. Исследования по русской грамматике. – М., 2005. -186 с.
- Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Сборник статей по языковедению. – М., 2009. – Т. 5. – С. 3-54.

- Ворон О.В. Подъязык общения программистов (лексический, семантический и коммуникативный аспекты): Автореферат диссертации. - М., 2006. – 23 с.
- Галкина О.В. Метафора как инструмент познания (На материале терминов-метафор компьютерного интерфейса): Дис. ... канд. филол. наук. - Тверь, 2004. - 141 с.
- Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. - М. 2008. - 459 с.
- Гарбовский Н.К. Теория перевода: Учебник. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. - 544 с.
- Гринев С.В. Введение в терминографию. М.: 1995. - 158 с.
- Даниленко В. Русская терминология. Опыт лингвистического описания [Текст] / Даниленко В. – Москва, 1987. – 268 с.
- Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства: Навч. пос. – К., 2013. – 104 с.
- Клобуков Е.В. Современный русский язык. - М.: Дрофа, 2002. - 216 с.
- Кобрин Р.Ю. О понятиях «терминология» и «терминологическая система» // Татаринцов В.А. История отечественного терминоведения. Т. 3. аспекты и отрасли терминологических исследований (1973-1992): Хрестоматия. - М.: Моск. Лицей, 2003. - 288 с.
- Кожина М. Н. Стилистика русского языка / М. Н. Кожина. – М. : Наука, 2013. – 231 с.
- Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. - М.:ЭТС, 2002.-424 с.
- Кондратьюкова Л. К. Становление и развитие терминологии вычислительной техники в английском языке : дис. ... канд. филол. наук. – Омск, 2013. - 190 с.

- Косов А.В. Некоторые различия системной организации терминологии по сравнению с организацией общей лексики // Термин и слово. – Нижний Новгород. – 2013. – С.13-22.
- Кочан І. Українські терміни в парадигмі сучасних наукових учень / І. Кочан // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип.VIII [відп. ред. проф. Л. О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2009.
- Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. - М.: Наука, 2001. - 200 с.
- Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд-е 2. - М., КомКнига, 2006. - 216 с.
- Лотте, Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. - М., 2011. - 158 с.
- Мизинкина А.И. Англо-русский и русско-английский словарь компьютерной лексики - ОЛМА-Пресс, 2004. - 696 с.
- Моисеев А.И. К определению термина в словарях.- М.: Наука, 2011. - 89 с.
- Никитин М.В. Курс лингвистической семантики: Учебное пособие. - 2-е изд., доп. и испр.. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2007. - 819с
- Никулина Е.А. Терминологизмы как результат взаимодействия и взаимовлияния терминологии и фразеологии современного английского языка: дис . докт. филол. наук. М., 2005. - 363 с.
- Орлова М.В. Специфика идентификации компьютерной терминологии: экспериментальное исследование: Дис. ... канд. филол. наук. - Курск, 2008. - 170 с.
- Регушевський Є. С. Деякі теоретичні питання термінології / Є. С. Регушевський, О. С. Масликова, О. Ф. Шаталіна та ін. // Ученые записки Таврического нац. у-та им. В. И. Вернадского. – Т. 15. [54]. – № 1. – Филология. – Симферополь, 2002.

- Реформатский А.А. Введение в языковедение / А. А. Реформатский. – М.: Просвещение, 2003. – 542 с.
- Реформатский А.А. Термин как член лексической системы языка / А. А. Реформатский // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука. – 2003. – С. 103-126.
- Рецкер, Я.И. Теория перевода и переводческая практика. - М.: Изд-во: Международные отношения, 2008. - 216 с.
- Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
- Англо-український словник комп'ютерної термінології. – К., 2014. – 520 с.
- Словник юридичних термінів (російсько-український). Укладачі: Андерш Ф., Винник В., Красницька А., Полешко А., Юрчук О. – Юрінком – Редакція «Бюл. закон. та юрид. прак. Укр.» – 2015. – 322 с.
- Сова Л. З. Аналитическая лингвистика и типология / Отв. редактор В. А. Лившиц. – СПб: Изд-во Политехн. ун-та, 2007. – 378 с.
- Стасюк Т. В. Нові тенденції розвитку термінознавства: здобутки міжнародної наукової групи Р. Теммерман / Т. В. Стасюк // Термінологічний вісник: Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2 (1).
- Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. - М., 2006. - 260 с.
- Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. М.: Едиториал УРСС, 2004. - 248с.
- Табанакова В. Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях: дисс. на соискание ученой степени д-ра филол. наук. Тюменский гос. ун-т. / В. Д. Табанакова. – Тюмень, 2001. – 250 с.
- Тлумачний словник з інформатики / Г.Г. Півняк, Б.С. Бусигін, М.М. Дівізінюк та ін. – Д., Нац. гірнич. ун-т, 2010. – 600 с.

- Ульманн С. Семантические универсалии / С. Ульманн// Новое в лингвистике. – М., 2009. – Вып. 5 : Языковые универсалии. – С. 250–293.
- Фурсова Л. І. Проблема функціональних особливостей терміна / Л. І. Фурсова // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2001. – № 8.
- Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Ю. Шерех. – Мюнхен: Молоде життя, 2014. – 406 с.
- Штейнгард Е.А. Мотивационный словарь профессиональной лексики алюминиевой промышленности. - Красноярск: РИО ГОУ ВПО КПТУ им. В.П. Астафьева, 2005. - 82 с.
- Юхмина Е.А. Адаптация англоязычных компьютерных терминов к лексической системе русского языка: Дис. ... канд. филол. наук. - Челябинск, 2009.-237 с.
- Crystal D. English as a Global Language. First Edition, Cambridge, 2013. - 212 p.
- Metcalf A. Predicting New Works. The Secrets of Their Success. Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 2012. - 206 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Короткий глосарій французької косметологічної термінології

№	Оригінал	Переклад
1	isabelle	світло-коричневий, сіро-жовтий,

		бруднуватий солом'яно-рожевий
2	rouge	червоний
3	pourpre royal	королівський пурпурний
4	sultan	яскраво-червоний
5	rouge toréador	темно-червоний
6	thé	бежево-рожевий, чайний
7	couleur café au lait	колір кави з молоком
8	miel	Медовий
9	chocolat	шоколадний
10	Caramel	карамельний-світло коричневий
11	beurre	Вершковий
12	crème	вершковий, кремовий
13	bonbon	яскраво-рожевий
14	crème brûlée	крем-брюле
15	Améthyste	світло-фіолетовий
16	turquoise	бірюзовий
17	émeraude	смарагдовий
18	corail	кораловий
19	zinzolin	червонувато-ліловий, зінзоліновий
20	cristal	прозорий
21	chrysobéryl	сіро-бузковий
22	agate	агатівий

23	rubis	рубіновий
24	horizon	синьо-бузковий
25	feu	вогненно-червоний
26	capuccino	світло-кавовий
27	Aurore	золотисто-рожевий
28	base fixante yeux	засіб-основа для тіней
29	ombre éclat base paupières	тіні-основа під макіяж
30	Crayon	контур
31	stylo	олівець
32	Crème peau sèche	крем для сухої шкіри
33	Crème peau grasse	крем для жирної шкіри
34	Crème anti-âge Jour	денний крем
35	Crème Nuit	нічний крем
36	Dessin	контур
37	Eye-liner à paillettes	підводка з золотими частинками
38	Stylo eye-liner liquide	консистенція (рідка підводка)
39	Eye-linerengel	гелева підводка
40	Styloeye-linerlonguetenue	стійка підводка
41	Eye-linerrésistant à l'eau	водостійкість (водостійка підводка)
42	Eye-linerà lacouleurintense	інтенсивність кольору (підводка для очей насиченого кольору)
43	fluide	Крем-флюїд
44	auto-bronzante	Автозасмага
45	scrub crème	Крем-скраб

46	le fond de teint	Тональний крем
47	Démaquillant	засіб для зняття макіяжу
48	Exfoliant	відлущуючий гель
49	Lefard à joues	рум'яна
50	résistant à l'eau	Водостійкий